

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1912. Andra Kammaren. N:o 8.

Fredagen den 16 februari.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 10 innevarande februari.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Riksdagens revisorers berättelse om den år 1911 af dem verkställda granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1910.

§ 3.

Vidare föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtande nr 12 och lagutskottets utlåtanden nr 9—11.

§ 4.

Härefter föredrogs och lades till handligarna jordbruksutskottets memorial, nr 2, med berättelse angående undsättningsfonden.

§ 5.

Jordbruksutskottets nu föredragna utlåtanden nr 3—11 blefvo ånyo lagda på bordet.

§ 6.

Herr Sandstedt afgaf en motion nr 266, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af §§ 4 och 5 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 m. m.
Nämnda motion bordlades.

Vidare aflämnade herr Andersson i Fallsberg en motion i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af §§ 4 och 5 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 m. m.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 267, blef på begäran omedelbart remitterad till konstitutionsutskottet.

§ 7

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, nr 12, till Konungen, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte hufvudtiteln gjorda framställning i fråga om anslag till bekostande af provisoriska sjukvårdsanstalter vid Säters och Västerviks hospital för personer, som till följd af barnförlamning lida af vanförhet.

Vidare anmäldes och godkändes Riksdagens kanslis förslag: dels till Riksdagens skrifvelse till Konungen:

nr 13, angående val af Riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare; samt

nr 16, angående verkställd omröstning öfver högsta domstolens och regeringsrättens ledamöter;

dels ock till Riksdagens förordnanden:

nr 14, för revisionssekreteraren m. m. B. F. E. Hasselrot att vara Riksdagens justitieombudsman;

nr 15, för häradshöfdingen m. m. O. Berger att vara Riksdagens justitieombudsmans efterträdare; och

nr 17, för kommitterade för tryckfrihetens vård.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes lagutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående afsöndring af lägenheter från prästerskapets löneboställen under löpande arrendetid; och

nr 13, i anledning af väckta motioner om ändring i lagen den 31 augusti 1907 angående stadsplan och tomtindelning.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Gustafsson</i> i Vi	under 5 dagar fr. o. m. den 17 febr.,			
» <i>Larsson</i> i Klagstorp	» 8	»	» 17	»
» <i>Persson</i> i Stallerhult	» 4	»	» 19	» och
» <i>Bengtsson</i> i Norup	» 8	»	» 17	»

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,19 e. m.

In fidem

Per Cronvall.

Lördagen den 17 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Aflämnades Kungl. Maj:ts nedannämnda propositioner, nämligen:

af herr statsrådet *Berg*:

angående omföring i 1912 års räkenskaper af visst belopp från reservationsanslaget till flottans öfningar till reservationsanslaget till flottans nybyggnad och underhåll;

angående upphörande af från viss jord till Visby domkyrka utgående jordskyld;

angående årligt understöd åt förre bokförläggaren Hj. Linnström;

angående täckande af brist i karolinska mediko-kirurgiska institutets allmänna materiellanslag;

angående upplåtande af lägenheter från förra mönsterskrifvarbostället Bjufstorp nr 4 och 8 i Malmöhus län;

angående upplåtande af en lägenhet från förra regementskrifvarbostället Styfvinge nr 1 och 2 med underlydande i Östergötlands län;

angående upplåtande af lägenheter från förra fänriksbostället Värlebo nr 2 i Kalmar län;

angående försäljning af de under Gripsholms kungsladugård i Södermanlands län dagsverksskyldiga torpen Nygårdet nr 1 och Sörtorp nr 1;

angående upplåtande af lägenheter från förra fältväbelsbostället Bälinge nr 5 Toresgård med Bälinge nr 8 Bengtsgård i Älfsborgs län;

angående upplåtande af lägenheter från förra korpralsbostället Knifberga nr 2 i Östergötlands län; och

angående upplåtande af vissa områden från förra hospitals-hemmanet Vallkärra nr 7 i Malmöhus län;

af herr statsrådet *Adelswärd*;

med förslag till förordning om ändrad lydelse af § 2 i förordningen den 15 maj 1908 angående restitution af erlagd sockerskatt eller befrielse från sådan skatt för socker, som användts vid tillverkning af exportvaror m. m.;

med förslag till förordning om ändrad lydelse af 5 § i förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning af socker m. m.;

angående pension åt bankinspektören R. H. Benckert; och

med förslag till förordning om ändrad lydelse af § 13 mom. 1 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor; samt

af herr statsrådet *Sandström*:

med förslag till lag innefattande ändring i förordningen den 22 april 1881 om tjuguarig häfd, m. m.; och

med förslag till lag om ändrad lydelse af 1 och 3 §§ i lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906, m. m.

Samtliga dessa propositioner bordlades på begäran.

§ 2.

I enlighet med därom den 14 innevarande februari fattadt beslut företogs nu val af en ledamot att deltaga i talmansöfverläggningarna; och blef därtill utsedd herr *Persson* i Tällberg med 154 röster.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag angående det i nästföregående paragraf omförmälda valet.

§ 4.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet herr *Sandstedts* på kammarrens bord liggande motion nr 266.

§ 5.

Lagutskottets härpå föredragna utlåtanden nr 12 och 13 bordlades åter.

§ 6.

Till afgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 11, i *Ansökningsanledning af en flygmaskin m. m.* Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen, fjärde hufvudtiteln, gjorda framställning rörande anskaffning af en flygmaskin m. m.

Med tillstyrkande af bifall till hvad Kungl. Maj:t i punkten 36 under fjärde hufvudtiteln af statsverkspropositionen föreslagit, hemställde statsutskottet, att Riksdagen måtte till anskaffning af en flygmaskin samt öfningar med densamma m. m. å extra stat för år 1913 bevilja 63,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att af omhänderhafvande medel under år 1912 förskjuta beloppet för att sedermera ersättas af ifrågavarande anslag.

Reservation hade emellertid afgifvits af herrar *A. C. Lindblad, Thorsson, Rydén* och *Lindberg*, hvilka ansett, att utskottet bort föreslå, att Kungl. Maj:ts framställning i ämnet icke måtte af Riksdagen bifallas.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lämnades på begäran ordet till

Herr Thorsson, som yttrade: Vid detta betänkande har af mig jämte några partikamrater fogats en reservation.

Den fråga som föreligger är af mycket stor räckvidd. Vi stå här inför spørsmålet att förse vår försvarsorganisation med ett nytt vapen, nämligen flygmaskinen. Det är omöjligt att i denna stund bedöma konsekvenserna af det beslut, Riksdagen nu går att fatta. Emellertid ha senare årens, för att icke säga det allra senaste årets, experimenter på detta område visat på ofantliga utgifter för de stater, som redan beträdd denna väg. Sålunda kan man icke upptaga detta ärende till behandling, utan att i någon mån göra klart för sig, hvad fortsättningen skall innebära.

Kungl. Maj:t har tillsatt en försvarsberedning, som erhållit i uppgift att bedöma alla de faktorer, som kunna inverka på dels försvarets dyrhet, dels försvarets effektivitet o. s. v. Det förefaller mig, som om det vore rimligt, att detta spørsmål finge pröfvas i samband med alla de öfriga spørsmål, som inverka på hela försvarsorganisationen. Nu vet jag full väl, att det här-

Ang. anskaff-
ning af en
flygmaskin
m. m.
(Forts.)

emot kommer att invändas precis på samma sätt, som det förut har invändts under ärendets förberedande behandling, eller att det är just för att sätta vederbörande i tillfälle att pröfva dessa båda företeelser mot hvarandra, som man nu väckt detta förslag.

Men jag har för min del mycket liten tilltro till att, äfven om Riksdagen bifaller det nu af Kungl. Maj:t framställda förslaget, det skall bli möjligt att med stöd af någon ingående pröfning uppdraga ens konturerna till, hur man tänker sig denna sak ordnad, försöken bli för knapphändiga för att därpå kunna bygga jämförelse mellan detta vapens inverkan på exempelvis de uppgifter, som tillkomma kavalleriet. Med andra ord: Jag anser icke, att anskaffandet af denna maskin i närvarande stund i någon nämnvärd grad skall ha något inflytande på frågans bedömande, och det är ur den synpunkten jag anser, att vi icke skola biträda förslaget att nu inköpa denna maskin.

Jag läste i någon tidningsnotis, att exempelvis Frankrike för närvarande håller på att förbereda anskaffandet af — eller åtminstone talas det om anskaffandet af — icke mindre än 300 flygmaskiner för att bevaka landets gränser. Skulle man möjligtvis tillmäta flygvapnet denna uppgift äfven i vårt land, vete huggaren, om icke vi också finge skaffa oss 300 flygmaskiner, och då vet jag icke, hur det skulle komma att gå med de andra försvarsåtgärderna.

Hur jag än vänder ut och in på denna fråga, så blir den för mig, när jag tänker ut konsekvenserna af detta beslut, en så stor fråga, att jag, utan att ingå i pröfning af den principiella frågan huruvida flygmaskiner skola användas i försvarets tjänst eller icke, anser det vara klokast, att vi för närvarande hänvisa detta förslag, liksom en del andra nya förslag som framställas, till bedömande af försvarsberedningarna.

Man har under den sista tiden mycket talat om att det icke allenast är meningen att vi skola hafva ett effektivt försvar, utan vi skola också hafva ett billigt försvar; och jag kan icke tänka mig annat än att införandet af flygmaskiner måste följas af minskning på ett annat spaningsvapen, och då kommer jag till kavalleriet. Jag vet full väl att en del personer hysa den uppfattningen, att det icke skall ges efter en tum på anspråken för kavalleriet äfven om flygvapnet kommer till användning, utan detta skall fortfarande ha sitt, och något till; men *dessutom* skola vi biträda anskaffandet af detta nya vapen! Men å andra sidan är det ju ofrånkomligt att Sveriges tillgång på människomaterial i viss mån anger gränserna för våra militära utsväfningar; och detta, menar jag, bör bjuda oss att med någon försiktighet ta på denna fråga.

Från dessa mina utgångspunkter, herr talman, ber jag för min del att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till den af mig m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Nilsson* i Kristianstad, *Lindqvist* i Kosta, *Ingrarsson* och *Johansson* i Uppmälby.

Ang. anskaffning af en flygmaskin m. m.
(Forts.)

Vidare yttrade:

Herr Nilson i Örebro: Herr talman! För min del skall jag däremot be att få yrka bifall till utskottets hemställan; och då jag framställer detta yrkande, tillåter jag mig att åberopa icke allenast den utredning, som förefinnes i den kungl. propositionen och det anförande, som föredragande departementschefen har haft till det vid propositionen fogade protokollet öfver landt-försvarsärenden, utan jag skall därjämte tillåta mig att åberopa de skäl, som reservanterna hafva anført för sitt afslagsyrkande.

Ty hvad är det som reservanterna säga uti den motivering, som de hafva förebringat för sitt yrkande? Jo, de säga, att innan vi skola införa en flygmaskinsflotta i svenska armén, bör den saken pröfvas icke såsom en ensamstående omständighet, ett fristående sakförhållande, utan den saken bör pröfvas i samband med frågan om försvarets tillbörliga och rätta ordnande i dess helhet.

Reservanterna säga vidare sig hålla för sannolikt, att en sådan ompröfning skall ge vid handen, att flygflottan skall kunna öfvertaga en del af den spaningstjänst, som eljest tillkommer kavalleriet. Nåväl, under antagande att detta resonemang är riktigt, och jag har för min del icke någon som helst erinran att göra däremot, så synes det mig, att man med följdriktighet kommer till det resultatet, att då böra vi anskaffa en försöksmaskin i och för åstadkommande inom vårt eget land af de försök, som sedermera skola läggas till grund för det bedömande af frågan, som sedan bör ske. Efter mitt förmenande förhåller sig saken så som Kungl. Maj:t sett den, och jag finner detta Kungl. Maj:ts äskande synnerligen välbetänt. Ty hvad är det man nu vill göra? Jo, man vill anskaffa en flygmaskin, och detta i så pass god tid, att man under årets lopp skall hinna vidtaga öfningar med densamma för att efter öfningarnas slut i höst kunna äga någon erfarenhet inom vårt eget land angående detta materials lämplighet för våra förhållanden och vårt försvar. Jag vet visserligen, att man kan göra den invändningen, att vi kunna åtnöja oss med den erfarenhet, som vunnits exempelvis under kriget i Tripolis eller den, som man gjort i Frankrike eller Tyskland. Men därvid är först och främst att märka, att det är ytterst svårt att få veta sanningen om dessa erfarenheter från norra Afrika, från Tyskland och från Frankrike, och dessutom föreligger det tvifvelsutän så stora skiljaktigheter mellan förhållandena i Afrika och i södra och mellersta Europa, jämförda med dem, som man har att räkna med här i vårt land, både hvad beträffar de klimatiska och de atmosferiska förhållandena och beträffande terrängen, att det synes mig, att man icke utan vidare kan lägga erfarenheterna från utlandet till grund

Ang. anskaffning af en flygmaskin m. m.
(Forts.)

för ett bedömande af dithörande spörsmål, i hvad de afse våra förhållanden och vårt land. Jag kan således icke finna annat än att det är ganska goda skäl förebragta för att Riksdagen nu måtte bifalla hvad Kungl. Maj:t härutinnan äskat och statsutskottet hemställt om, och därför tillåter jag mig föreslå, att kamraren måtte bifalla utskottets hemställan.

Med herr Nilson i Örebro förenade sig herrar *Elman*, *Olofsson* i Åvik och *Sandberg*.

Herr Lindberg: Herr talman, mina herrar! Jag vet inte om jag besitter tillräckligt mycket af den fantasi, som man måste ha för att kunna höja sig till de högre rymder, där flygmaskinerna röra sig, men jag skall tillåta mig att säga några ord om de skäl, som föranlett mig att biträda den reservation, som afgifvits vid detta utlåtande.

Under de debatter, som vid förra riksdagen fördes här om våra militära utgifter och vårt försvarsväsen, gick det som en röd tråd, att vi måste företaga utredningar om grunderna för ordnandet af vårt försvar. Sedermera fingo vi höra en röst, som talade om, att dessa utredningar med nödvändighet måste leda till ett billigare försvar. Så stoppade man hela försvarsväsendet i den stora utredningspåsen, men — man har visst glömt att knyta till den, ty nu har man en flygmaskin, som snurrar utanför, och som vi nu stå i begrepp att bevilja anslag till. Det har sagts vid flera tillfällen, att denna flygmaskin är nödvändig, ty den skall göra spaningstjänst och på detta sätt i någon mån ersätta kavalleriet. Ja, herrarna ha nu hört i den presskampanj, som pågått härom under den senaste tiden, hvad kavalleristerna säga om den saken. De erkänna ingalunda, att en flygmaskin i något afseende skall kunna ersätta kavalleriet. Ja, man tycker sig i dessa uttalanden läsa mellan raderna, att kavalleristerna mena, att flygmaskiner äro för krigsbruk fullständigt onödiga och onyttiga. Atminstone framgår det oförtydligt, att kavalleristerna icke vilja offra så mycket som ett enda hästskosöm till förmån för en flygmaskin, utan de vilja ha fullt ut lika mycket, som de anse sig böra begära, vare sig man anskaffar flygmaskiner eller ej. Där finnes alltså inga sympatier för flygmaskinerna, Nå, men erfarenheterna från andra länder, där man redan pröfvat hvad dessa maskiner duga till, hvad säga de? I Tripolis t. ex., som den siste ärade talaren nämnde, hvad har man för erfarenheter där? Ja, i det afseendet håller jag fullkomligt med honom, att de rön, som där göras, dem få vi aldrig reda på. Man läser en eller annan gång i tidningarna, att en flygmaskin flugit ut öfver ett arablager och kastat ned bomber, men hur stor nytta eller rättare sagt skada, den gjort, det får man aldrig någon kännedom om. En erfarenhet tycks man emellertid redan ha gjort, att det är mycket lätt att träffa en

flygmaskin med projektiler nedifrån jorden och på det sättet oskadliggöra den.

Nu sägs vidare, att vi måste följa med uppfinningarna på detta område, att vi tvingas därtill af utvecklingen eller — »kulturen», som det heter, fast jag må nu be Gud bevara oss för en sådan kultur. Det har stått i en stockholmstidning, att man i Tyskland räknat ut att med tillhjälp af en hel rad af flygmaskiner skulle man på en och en half timme kunna flyga från tyska gränsen till staden Paris och där vräka ned en mängd dynamit samt därigenom på en timme förstöra hela staden. Skall det kallas kultur, då måste jag fråga, hvar är det som galenskapen börjar, och hvar skall den sluta. Jag tycker detta förtjänar ett helt annat namn än kultur. Vi förfasa oss, när vi i tidningarna läsa, att en dräng slagit ihjäl en arbetskamrat, men vi äga knappt ett ord af förtrytelse för den tanken, att man på den korta tiden af en och en half timme skall i kulturens namn kunna förstöra en hel stad.

Man kan ju säga, att det resonemanget håller inte streck, då det gäller *vår* försvarsfråga, ty om vi bli öfverfallna, måste vi försvara oss. Jag är för min del också försvarsvän, och jag blundar icke för, att omständigheter kunna inträffa, som nödga oss att gripa till vapen för att försvara vår själfständighet, men i olikhet med min vän Thorsson tror jag icke, att ens 300 flygmaskiner skulle räcka till att försvara oss vid ett sådant tillfälle. Jag tror för öfrigt icke, att vårt land skall kunna angripas med en flygskeppsflotta. Därtill äro våra naturliga gränser ett alltför stort hinder. De enda, som skulle kunna ha något att frukta, vore vi nere i Skåne, där vattnet som skiljer oss från grannlandet är smalt, och där vi åtminstone ha bevis på att man kunnat flyga från Danmark till Limhamn, men icke tror jag i alla fall, att man kommer att öfversälla Limhamn med bomber från danska flygskepp.

Till sist skulle jag vilja säga ett par ord om de företeelser, som vi på sista tiden kunnat lägga märke till. Jag menar dessa privata spekulationer, som kanske i vissa fall äro välmenande men i andra af mera agitatorisk natur, och hvilka gå ut på att det privata initiativet skall hjälpa upp vårt försvarsväsen. Man började så smått med den frivilliga skytterörelsen. Man vände sig till staten och sade: så och så många hundra eller tusen man stå nu villiga att offra tid och krafter och att ställa sin skjutskicklighet i försvarets tjänst, och vi fordra nu, att staten skall träda emellan och hjälpa oss, ty vi kunna icke själfva bära de bördor vi åtaga oss.

Sedan kom pansarbåtsinsamlingen och där heter det: vi gifva så och så mycket pengar, men vi fordra, att staten skall hjälpa till med lika mycket. Nu ha vi dessa flygmaskiner. Af betänkandet se vi, att Aeronautiska sällskapet erbjudit staten en

Ang. anskaffning af en flygmaskin m. m.
(Forts.)

Ang. anskaffning af en flygmaskin m. m. flygmaskin, med villkor att staten beviljar medel till ännu en sådan maskin, låt vara af annan typ.

(Forts.) För egen del har jag ju icke ett ondt ord att säga om detta privata initiativ, jag hoppas och har all anledning tro, att det har tillkommit i bästa syfte, men jag skulle vilja säga ett godt ord till dessa privata initiativtagare: Ni få icke tänka er, att staten, att Riksdagen och regeringen, skall på något sätt låta binda sig af dessa om än aldrig så välvilliga initiativ i försvarets tjänst. Vi ha ofta hört uttalas härifrån, att det måste bli ett enhetligt system i försvaret. Men detta system går sönder, om man från det ena eller andra hållet kommer med sådana erbjudanden och därmed fästade villkor, som dem vi nu äro i tillfälle att se. Jag vill lämna ett litet exempel. Vår försvarsminister har i år velat spara, jag tror det är 100 hästar vid det skånska kavalleriet. Hur skulle det gå om nu de, som uppföda varmblodiga hästar i Skåne, sade till krigsministern: här äro 50 hästar, som vi skänka staten, men därför fordra vi, att staten i gengäld skall gifva oss de felande 50 hästarna. Ja, jag skulle då icke vilja vara krigsminister vid ett sådant tillfälle, ty det blefve allt en ganska brydsam situation. Hur välvilligt detta än är, så nödgas vi säga ifrån, att vi måste gifva akt på dessa företeelser.

Jag vet mycket väl, herr talman, att ett afslagsyrkande icke skall medföra någon nytta, ty jag tror nog, att vi redan ha flygmaskinen som i en liten ask, men jag har icke kunnat underlåta att framföra dessa reflexioner, och jag vill sluta med att yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Källman, Bårg* i Katrineholm, *Lindley, Särström, Norin, Edbom, Hage* och *Berglund*.

Herr Nilson i Örebro: Herr talman, mina herrar! Jag skall gifva den siste ärade talaren rätt därutinnan, att det skulle vara synnerligen önskvärdt, om vi från det mänskliga kulturområdet kunde bannlysa allt hvad krigsmaterial heter, och jag skulle anse det som en mycket förtjänstfull uppgift för exempelvis fredskongressen i Haag, om den kunde förmå de civiliserade makterna att ena sig om att helt och hållet bannlysa all krigsföring i luften, ty jag tycker sannerligen, att vi ha nog af att värja oss till lands och vatten. Därutinnan är jag således fullkomligt ense med honom. Men nu är det i alla fall så, att vi lefva icke under så idealiska förhållanden, som vi skulle kunna önska, utan vi måste allt i någon mån anpassa oss efter de förhållanden, som äro rådande. Ett gammalt ordspråk säger, att hvad man icke kan vrida, måste man i alla fall lida, och det gäller äfven på detta område.

Är det nu så, att, såsom den siste ärade talaren sade sig vara fullt och fast öfvertygad om, dessa flygmaskiner icke skulle kunna bli till någon nytta, icke till någon som helst betydelse i försvarets tjänst, ja, då är det väl, så vilt jag kan förstå, alldeles riktigt, att vi till en början icke skaffa oss mer än en sådan här maskin, med hvilken vi kunna anställa de försök, som äro nödvändiga för att kunna pröfva denna sak, icke på grundvalen af hörsägnar eller tidningsartiklar, de må härstamma från kavallerister eller aviatiker, utan på grundvalen af den erfarenhet, som man genom försök i eget land har vunnit.

Den ärade talaren nämnde också något om det privata initiativet. Det erbjudande, som i det fallet är gjordt af Svenska aeronautiska sällskapet, har icke inverkat det allra minsta på mig och den ståndpunkt, som jag intagit till förevarande spörsmål. Men man må ha hvilken mening som helst om sådana privata initiativ i allmänhet, så tror jag dock, att man likväl bör göra Svenska aeronautiska sällskapet den rättvisan, att det i detta afseende ställt sig på en fullt lojal ståndpunkt. De ha icke bundit sitt erbjudande vid en flygmaskin af den eller den typen, utan de ha varit så lojala, att de sagt, att om staten inköper en flygmaskin af viss typ, så vilja vi bidraga med en af motsatt typ, på det att de försök som göras, må kunna bli till väglädning äfven vid själfva typvalet.

Man sträfvar ju efter att få försvaret billigt och effektivt på samma gång. Våra materiella resurser ha sin gifna begränsning. Vårt land är ett land med stor geografisk utsträckning och gles befolkning. Och hur vi än komma att ordna vårt försvar, så synes det mig uppenbart, att vi kunna icke afvisa de hjälpmedel, som en stigande teknik erbjuder oss att begagna, utan dem måste vi söka i möjligaste mån tillgodogöra oss för att få försvaret så billigt och effektivt som möjligt. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Martin: Herr talman! Jag skall icke yttra mig om flygmaskinernas nytta eller icke nytta, utan jag skall, då jag ser krigsministern här närvarande, be att få uttala önskvärdheten af, att då öfningar med denna flygmaskin företagas, öfningarna för krigsbruk måtte komma i första rummet och öfningarna för nöjeslystna personer i andra rummet. Jag säger detta på förekommen anledning och på grund af den erfarenhet jag har från min tjänstgöring vid s. k. ballongafdelningar. Det är nämligen mycket vanligt att nöjeslystna personer bereda sig tillfälle att använda den material, som kronan anslår för krigsbruk, och dessa nöjeslystna personer gå oftast före den personal, som utbildas och tjänstgör vid afdelningarna. Då jag anser det vara af stor vikt, att denna personal vare sig vid ballong- eller flygmaskinsafdelningar får sin utbildning i första hand och de nöjes-

Ang. anskaffning af en flygmaskin m. m.
(Forts)

Ang. anskaffning af en flygmaskin m. m.
(Forts.)

lystna få begagna materialen först i andra hand, har jag velat fästa uppmärksamheten på detta förhållande. Jag har naturligtvis intet annat yrkande än bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Jag hade icke tänkt yttra mig, men jag anser mig tvingad i alla fall att för min personliga del — och jag talar aldrig annat än för min personliga del — att säga några ord med anledning af herr Nilsons erinran bl. a. om, att situationen i världen vore sådan, att äfven vi måste vara med nu och skaffa oss detta luftskepp. Nu vill jag säga det, att jag anser, att situationen för närvarande är den, att vänsterpartierna åtminstone borde hålla igen litet mot denna våldsamma opinion, som brusar upp kring F-båten och de krigsfaror, som anses nu omedelbart förestå. Vi få väl dock icke skatta åt dylika sensationer och på det sättet stänga in vårt sunda förnuft, utan vi måste väl något tänka oss för, hurudan situationen verkligen är. Och då är det ju för vårt vidkommande på det sättet, att vi haft en hundraårig fred, och det är väl ingen af oss, som, om vi gå till rätta med oss själfva, kan finna, att situationen för oss här uppe med våra afvecklade och stadgade utrikesförhållanden och omgärdade af integritets- och skiljedomstraktfater, som vi äro, är sådan, att vi omedelbart nu ha att förvänta någon som helst krigsfara. Man måste börja en gång tänka något i den riktningen: hvad är det som framkallar det nuvarande kristillståndet? Jo, det är de icke stadgade förhållandena i den öfriga världen. Det är kolonialpolitiken, det är orostillståndet i Asien och den naturliga benägenheten hos folk, som äro underkastade andras styrelse, och som icke vilja trifvas under den, att söka realisera den nya tidens rättstankar, hvaremot förtryckarna reagera. Det farligaste är att resonera, som om vi fortfarande befunde oss i medeltiden, då krigsfaran ständigt stod vid dörren. Ty rättens tankar om krigens afveckling äro byggda på, att det skall skapas en opinion i de djupa lederna om, att krig icke bör finnas, och insikt om, att någon öfverhängande fara för krig i verkligheten icke föreligger under de närvarande förhållandena. Men det finnes öfverallt en oerhörd benägenhet att i dessa fall icke tänka sig ordentligt för, utan i stället fortfarande bygga på gammal formulärpolitik och inget annat.

Det här stackars luftskeppet, som det nu är fråga om, hvad betydelse kan det för öfrigt ha i och för sig själf, och hvad kan det ligga för vikt på att det just *i år* skall anskaffas? Den lilla ökning, som härigenom skulle gifvas försvaret, är ju icke af sådan betydelse, att man just nu behöfver, för den sakens skull, skaffa sig detta luftskepp. Och de små resultatena af öfningarna kan man ju lätt föreställa sig.

Men saken har ändå ju betydelse på ett annat sätt. Ty det betyder rätt mycket, om Riksdagen börjar nu på detta sätt

gentemot folket och dess förväntningar. Dessutom få vi vid sidan om försvar både till lands och till vatten nu första upprinnelsen till ett försvar också i luften. Således ett tredje slags försvar, som ju icke heller känner några gränser, utan äfven där är att emotse den ändlösa skrufvens fordringar. Då nu landet gått till val på, att vi skola stilla våra konstladt upprörda känslor och utreda det hela, så tycker jag för min del, att det är bra uppskrufvad och onödigt att nu utan att ens afvakta denna utredning bygga denna flygmaskin, därför att det skulle vara så farligt rundt omkring oss.

Ang. anskaffning af en flygmaskin m. m.
(Forts.)

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet Bergström: Herr talman! Då jag på grund af chefens för fortifikationen framställning och det utlåtande i ärendet, som afgifvits af chefen för generalstaben, föreslog Kungl. Maj:t att ingå till Riksdagen med förslag om anskaffning af en flygmaskin och därvid hemställde, att det för ändamålet begärda beloppet måtte få göras tillgängligt redan under innevarande år, så skedde detta därför, att jag ansåg, att det var af stor betydelse, att man just i år kunde få verkställa prof med en flygmaskin. Chefen för generalstaben har i sitt yttrande gifvit vid handen, att han ansåg flygmaskinen ha en stor framtid för sig i afseende å såväl den strategiska som den taktiska spaningen, och han har tillika uttalat, att han fann det synnerligen önskvärdt, att detta tekniska hjälpmedel komme att bli företrädt inom den svenska armén.

Nu är det, såsom herrarna behagade erinra sig, så, att till följd af barnförlamningsepidemien i fjol blef den då tillärnade stora fälttjänstövningen uppskjuten till i år, och det finnes nu utsikt att vid denna stora fälttjänstövning kunna få profva en dylik flygmaskin. Genom det privata initiativet är det till och med tillfälle att få profva två olika typer, hvilka operera mot hvarandra liksom de styrkor, som där komma att operera mot hvarandra. På detta sätt blir man i tillfälle att utröna — i hvarje fall förberedelsevis utröna — huruvida och i hvilken grad detta tekniska hjälpmedel äger betydelse och användbarhet i vår terräng, för våra luft- och vindförhållanden.

Det är sålunda icke för att på något sätt betaga försvarsberedningarna deras rätt att i sinom tid behörigen profva denna fråga och det, som med den äger sammanhang, som detta förslag är framställt. Det är fast mera regeringens mening med framläggandet af detta förslag, att det skulle gifva tillfälle åt försvarsberedningarna, åt regeringen själf och i sista hand åt Riksdagen att sakligt och ingående profva denna fråga och de andra frågor — i främsta rummet kavallerifrågan — som med denna stå i nära sammanhang.

Nu har en af de talare, som här uppträdde mot Kungl.

Ang. anskaffning af en flygmaskin m. m.
(Forts.)

Maj:ts förslag, själf erkänt, att erfarenheterna från utlandet kan man i detta afseende å detta spösmål icke bygga på. Han har sagt, att kavalleristerna ha uttalat sig mot förslaget om flygmaskinen så till vida, att de framhållit, att anskaffandet af flygmaskiner icke bör kunna leda till någon minskning af kavalleriet. Emellertid förutsätter jag, att han icke vill bygga på kavalleristernas uttalanden i aviaticfrågor, och jag tänker, att när det kommer till kritan, han icke ens vill bygga på kavalleristernas uttalanden i kavallerifrågor. Det är kanske bättre att sätta försvarsberedningarna i tillfälle att stå på en fastare mark, när det gäller att bedöma dessa ting, och jag misstänker, att det till sist väl kommer att gå så, att flygmaskinen, som nu af talaren sades nu snurra utanför utredningspåsen, i stället snurrar in i densamma och där kommer att bli till ganska stor nytta.

Jag har sålunda med detta velat säga, att jag är öfvertygad om, att de undersökningar och erfarenheter, som här kunna göras, skola vara till gagn för försvarsberedningarna och för det resultat, till hvilket försvarsberedningarna i denna och hithörande frågor kunna komma.

En talare har här framhållit vikten af, att, om och när öfningar med flygmaskin komma att äga rum i vår armé, det bör tillses, att öfningarna för krigsbruk sättas i första rummet och öfningar för nöjeslystna seglare i andra rummet. Ja, jag vill gå ännu längre än den ärade talaren. Jag vill säga att öfningarna för krigsbruk böra i detta afseende liksom i alla andra sättas i det enda rummet.

Den ärade talaren på stockholmsbänken, som sist hade ordet, har sagt, att här är ju icke någon öfverhängande krigsfara, och hvarför skulle vi då nu gå med på detta förslag om anskaffande af en flygmaskin. Nej, lyckligtvis kunna vi väl säga det, att det icke är någon öfverhängande krigsfara, men jag tror, att det däremot är öfverhängande fara för att försvarsberedningarna, för att regeringen och för att i sista hand Riksdagen, som jag sagt, icke äger nödigt material för bedömandet af många viktiga frågor, som hänga tillsammans med denna. Det är emellertid det materialet, som genom ett bifall till förslaget i någon mån kommer enligt min uppfattning att finnas, och därför, herr talman, vågar jag nu anbefalla denna fråga till kammarens benägna afgörande.

Härmed var öfverläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på afslag å samma hemställan i öfverensstämmelse med den af herr A. C. Lindblad m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes

likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställen i utskottets förevarande utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit utskottets berörda hemställen i öfverensstämmelse med den af herr A. C. Lindblad m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen.

Voteringen utvisade 116 ja mot 57 nej, hvadan kammaren bifallit utskottets hemställen.

§ 7.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 12, i anledning af Kungl. Maj:ts i punkterna 11 och 27 under sjunde hufvudtiteln af statsverkspropositionen gjorda framställningar angående tullverket jämte i ämnet väckta motioner.

Efter föredragning af *mom. a*, angående utgiftsstater för tullverket för år 1913 yttrade

*Ang. tull-
verkets ut-
giftsstater.*

Herr Kristensson: Herr talman, mina herrar! Jämte min partikamrat på göteborgsbänken har jag väckt tvenne motioner rörande tullverket. I den ena, den som gick till statsutskottet, ha vi hemställt om afslag på en del af Kungl. Maj:ts föreslagna nya tjänstemannabefattningar af högre grad. I den andra motionen, den som har gått till tillfälligt utskott, ha vi hemställt om en utredning huruvida och i hvad mån öfverqualificerad arbetskraft användes inom tullverket. Vi hade nu, i fall en sådan utredning kunde komma till stånd och då vi visste, att inom Riksdagen förefunnos stora önskemål för en sådan utredning, tänkt oss, att det kunde anstå tillsvidare med tillsättande å ordinarie stat af dessa nya platser, som Kungl. Maj:it här föreslagit.

Det utlåtande, som statsutskottet afgifvit och som nu föreligger till behandling, innehåller en ganska egendomlig motive-ring. Så godt som hela motiveringen utgör icke någonting annat än ett tillstyrkande af de synpunkter, som vi framställt i vår

Ang. tull-
verkets ut-
giftsstat. (Forts.)

motion. Det egendomliga är då, att i själfva klämman går man ifrån ett bifall till vår motion. Utskottet erkänner till exempel, att det för sin del icke kunnat ingå i »någon väsentligare pröfning af det verkliga behovet af nya tjänster» på ordinarie stat, och vidare säger utskottet, att det behöft en fastare grund här för. Men icke förty går utskottet med på, att det skall inrättas i likhet med hvad Kungl. Maj:t föreslagit.

I fråga om den extra staten säger utskottet, att det i än högre grad än i fråga om den ordinarie staten för utskottet framstått tvifvel om det verkliga behovet af dessa nya tjänster, och äfven på grund här af vill utskottet visserligen för sin del förorda en noggrann och allsidig utredning men vill icke vara med om någon inskränkning för närvarande. Jag kan ju icke vara annat än tacksam för, att statsutskottet så skarpt pointerat, att en dylik utredning bör komma till stånd, ty detta är dock hufvudsaken. En bisak är ju det antal platser, som det detta är gällert, ehuru väl det afser ett ganska stort belopp. Icke mindre än 97,000 kronor sammanlagdt skall ju staten här höjas med.

Jag kan icke tänka annat än att saken har legat ungefär så här inom utskottet: För den samlade vänstern har finansministerns skugga framstått. Man har icke velat göra honom ledsen. För högern åter har generaltullstyrelsen och de högre tulltjänstemännen trädt i förgrunden, och dessa partiledamöter ha icke velat motsätta sig önskningarna från det hållet. Så har det hela slutat med en kompromiss, att man skulle taga, hvad som här är föreslaget för i år och sedan få till stånd en utredning.

Om denna min förmodan är riktig, då skall jag icke för närvarande göra något afslagsyrkande, ehuru väl jag har svårt att förstå, att det för närvarande skall vara behöfligt för tullverket att uppföra dessa nya kammarskrifvare- och kontrollörstjänster på ordinarie stat, då man redan under ett par år haft tillgång till denna arbetskraft. Mig förefaller det, som om hufvudsaken vore en lönefråga för vederbörande tjänstemän och man icke så mycket afsåge att bereda lättnader eller möjlighet för tullverket att fortare expediera arbetet.

I förhoppning, att den utredning, som här är ifrågasatt, må komma till stånd, och att den andra motionen må tillstyrkas, vill jag, herr talman, som nämndt, icke för närvarande göra något yrkande.

Med herr Kristensson förenade sig herr *Bengtsson* i Göteborg.

Herr *Lindberg*: Det förhåller sig inte precis så, som den föregående ärade talaren sade, eller att det var finansministerns skugga, som stått för oss i utskottet vid behandlingen af denna fråga, utan det är, såvidt jag kunnat döma, finansministern själf. När vi började läsa igenom hvad som begärts af gene-

raltullstyrelsen och när vi funno, hur finansministern, om jag så må säga, hade gått ganska våldsamt fram emot det kraf, som framstälts af myndigheterna, då, det må jag verkligen erkänna, försvunno till mycket stor del de betänkligheter, som vi hyste inom den afdelning af statsutskottet, där vi behandlat denna fråga. Det är icke obekant, att de personer, som sysslat med denna sak, ha haft en ganska stor benägenhet för att spara i fråga om tillsättandet af tjänster i tullverket. Men som sagdt, när man såg hvilka allvarliga ansatser, som herr statsrådet hade gjort för att i möjligaste mån minska utgifterna för tullverket, då kunde icke på några reella skäl afdelningen eller statsutskottet tillstyrka en ytterligare reducering. Väl är det sant, hvad som också sagts i utskottets utlåtande, att man fortfarande svärfvar i ovisshet om i hur stor utsträckning man skulle kunna använda billigare arbetskraft vid tullverket, därom är man som sagdt ännu, åtminstone på det håll, där jag rör mig, i ovisshet, och det är därför också som vi så starkt betonat krafvet på en utredning i denna fråga. Jag tror icke, att någon kan ha orsak att motsätta sig detta kraf. För de högre tulltjänstemännen själfva skulle det ju vara bra, om en sådan utredning kunde styrka deras berättigade anspråk på att få lof att bibehållas vid sina platser, och det kunde ju äfven vara till nytta, om denna utredning, såsom jag tror, kan visa, att vi på sina ställen kunna använda billigare arbetskraft, hvilket ju framför allt är af ekonomiskt intresse. Den, som vill läsa igenom motiveringen till detta betänkande, finner ju mycket väl, att utskottet här tydligt sagt ifrån, att det önskar en sådan utredning, hvilket jag icke heller tror, att vederbörande myndigheter vilja motsätta sig.

Innan jag lämnar ordet, herr talman, skall jag be att få peka på ännu en sak. På sidan 6 i statsutskottets utlåtande är på tal en indragning af vissa kastroddaresysslor på Gottland, och det talas om, att deras tjänster skulle skötas af kustbevakningen med motorbåtar. Det är på tal om detta, som utskottet velat ytterligare påpeka — det har nämligen redan en gång sagt ifrån detta — nödvändigheten af att göra denna omläggning så, att den icke medför ökade utgifter för statsverket. Det har från flera håll påståtts — jag är icke i stånd att kunna bevisa det — att man här icke har sett upp riktigt noga vid dessa anslags beviljande till dessa motorbåtar, kort sagdt, man menar, att man ger för stora anslag till båtägarna. En utredning skall väl visa i framtiden, hur mycket som kan vara sant af detta. Jag vill under alla omständigheter ha framhållet, att när man indrager den mänskliga arbetskraften för att ersätta den med maskiner, bör man i första hand se till, att människorna själfva icke bli lidande på detta, för det andra, att det icke medför onödiga kostnader för statsverket.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Mom. b)–e)

Utskottets i dessa moment gjorda framställningar blefvo af kammaren bifallna.

*Ang. ändring
i förordning-
en om tio-
årig preskrip-
tion och om
årsstämming.*

Vidare företogs till behandling lagutskottets utlåtande, nr 9, i anledning af justitieombudsmannens framställning till Riksdagen om ändring i 1 § af förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om årsstämming.

Uti sin till innevarande Riksdag afgifna och till lagutskottet hänvisade ämbetsberättelse hade justitieombudsmannen hemställt, att Riksdagen måtte för sin del antaga följande förslag till

Lag

om ändrad lydelse af 1 § i förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om årsstämming.

Hvar, som har fordran hos annan i penningar, eller hvad det är, skall den genom stämning eller lagsökning, eller eljest skriftligen eller muntligen, hos gäldenären kräfva inom tio år från den dag, då skuldebref eller annan handling, hvarå fordran grundad är, gafs, eller fordringen annorledes tillkom; och vare fordringens tillkännagifvande hos gäldenären lika ansedt, som hade kraf skett: är fordran ej till betalning förfallen så tidigt, att den inom tio år sökas eller kräfväs kan; då skall borgenär, inom sagda tids förlopp, gäldenären därom erinra. Vare ock borgenär skyldig att, så länge hans fordran sedan inestår, den ånyo bevaka, som nu sagdt är, inom hvart tionde år ifrån den dag, då sista bevakningen skedde.

Har den, hos hvilken fordran genom kraf eller erinran bevakas skall, blifvit i sådant ändamål, å tre särskilda dagar af tionde året, sökt i sitt hemvist, men ej kunnat träffas; gifve borgenär fordringen an hos domstol eller Konungens befallningshafvande, och låte bevis däröfver i allmänna tidningarna införas tre gånger, minst två och högst tre veckor emellan hvarje gång, och första gången inom tionde årets slut.

Är borgenären ej veterligt, om eller hvar gäldenären äger hemvist inom riket; då må ock fordringen hos domstol eller Konungens befallningshafvande angifvas och beviset däröfver i tidningarna införas, inom tid, som nu sagdt är.

Utskottet hemställde, att justitieombudsmannens förevarande framställning icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet fanns likväl fogad reservation af herr *Håkanson*, med hvilken herrar *Trana*, *Mörner*, *Lindhagen* och *Persson* i Norrköping i hufvudsak instämt och som yrkat, att Riksdagen i anledning af justitieombudsmannens förevarande

framställning ville hos Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af 1 § i förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om årsstämming, som kunde finnas lämplig och erforderlig för undvikande af de utaf justitieombudsmannen påpekade olägenheter.

Ang. ändring i förordningen om tioårig preskription och om årsstämming.
(Forts.)

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter

Herr Lindhagen yttrade: Det här är ju icke någon vidare intressant fråga. Den rör spørsmålet om, hur en fordringsägare skall ha möjlighet att, då han icke kan anträffa gäldenären på de tio år, under hvilka han skall påminna om sin fordran, på i alla fall skall kunna få hålla den vid makt. I lagen är stadgadt, att i sådana fall skall han anmäla det på visst sätt och så kungöra det tre gånger, första gången innan de tio årens utgång och sedan två gånger dessutom. Nu har justitieombudsmannen anmärkt, att lagen är otydlig i två hänseenden. För det första vet man icke bestämdt, om den nya preskriptionstiden börjar att löpa vid första kungörelsen eller tredje kungörelsen, och för det andra kunna de två sista kungörelserna uppskjutas hur länge som helst, hvilket också vållar en del olägenheter. Han har då föreslagit ett sätt att lösa frågan. Han har också åberopat, att hans erfarenhet gifvit vid handen, att till följd af missförhållandena uppkomma tvister. Nu är hela lagutskottet ense med justitieombudsmannen om, att någonting bör göras i detta afseende. Därom är, som sagdt, hela utskottet fullkomligt ense, och utskottet och reservanterna skilja sig endast därutinnan i sina slutliga hemställanden, att utskottet tycker, att denna fråga kan anstå, till dess den större omfattande omarbetningen af handelsbalken kommer — det pågår nämligen nu ett skandinaviskt lagstiftningsarbete. När den kommer, veta vi icke, men alltid dröjer det åtskilligt. Reservanterna åter ha tyckt, att det kan ju vara skäl att icke vänta bara på de stora lagförslagen, utan äfven vidtaga partiella reformer, och då justitieombudsmannen ansett en reform önskelig i detta fall, ha reservanterna förenat sig med honom.

Nu är det olika meningar om, huru i så fall lösningen af denna fråga skall äga rum. Jag för min del skulle helst varit med om revisionssekreterare Håkansons ifrågasatta framställning, att man borde afskaffa de två sista kungörelserna såsom fullständigt onödiga och inskränka sig till en dylik samt redan vid denna riksdag antaga ett lagförslag i den riktningen. Men då icke förslagsställaren själf ansåg det opportunt att göra ett sådant yrkande, utan hellre ville, att framställningen i ämnet skulle ha form af en skrifvelse till Kungl. Maj:t, så ha de öfriga reservanterna förenat sig med honom däruti. Jag vill därför icke ingå på de juridiska petitesseerna i fråga om hvad som kan

göras eller icke göras, utan endast hålla mig till själfva sakförhållandet och påpeka, att utskottet vill en ändring af ifrågavarande lagrum. Men medan dess majoritet anser, att man kan dröja härmed, tills det hela kommer, ha reservanterna i likhet med justitieombudsmannen den åsikten, att ändringen bör genomföras tidigare.

Ang. ändring i förordningen om tio-drig preskription och om årsstämming.
(Forts.)

Nu är det också så, att Första kammaren redan har i dag utan votering bifallit reservationen. Under sådana omständigheter vill jag hemställa, om icke Andra kammaren skulle vara benägen att göra detsamma.

Jag ber att få yrka bifall till reservationens slutyrkande.

Vidare anförde:

Herr Petersson i Lidingö villastad: Herr talman, mina herrar! Jag har varit med vid detta ärendes behandling i utskottet och har därvid biträdt den mening, som uttalats af utskottets majoritet. Jag anser mig därför böra för kammaren framlägga de skäl, som varit för oss bestämmande därtutinnan.

Det är en mycket liten fråga det här gäller, den är så ringa, som öfver hufvud taget en juridisk fråga kan vara. Frågan gäller, såsom den föregående talaren nämde, på hvad sätt en kungörelse om afbrytande af preskription skall intagas i Post- och inrikes tidningar. Den nuvarande lagen innehåller ju i detta afseende bestämmelser, som i viss mån kunna sägas vara ottydliga. Justitieombudsmannen har nu funnit det angeläget, att bestämmelserna klargjordes, och har härutinnan framlagt ett förslag, som emellertid lagutskottet af skäl, som angifvas i dess utlåtande, funnit icke vara acceptabelt. Inom lagutskottet framkom ett annat förslag, som den föregående talaren berörde och som gick ut på att man skulle nöja sig med en kungörelse. Icke heller på detta förslag fann utskottet det möjligt att f. n. gå med, därför att lagstiftningen härom då skulle komma att i väsentlig mån afvika från hvad i en mängd andra lagrum är för liknande fall stadgad. Återstår då den fråga, som den siste talaren tagit upp, om en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran, att Kungl. Maj:t ville gå i författning om omedelbar ändring af ifrågavarande lagrum. En olägenhet är det ju alltid, att ett lagrum icke är fullt klart. Detta har ock lagutskottet erkänt, då utskottet säger, att »utskottet finner det visserligen framgå, att den anmärkta bristen i preskriptionsförordningen kan leda till olägenheter. Och utskottet finner därför äfven för sin del, att en ändring i förevarande afseende kan hafva skäl för sig». Men en annan sak är, om denna olägenhet är så kännbar och i praxis gjort sig så gällande, att man därför bör skrifva till Kungl. Maj:t och begära, att Kungl. Maj:t skall omedelbart och utan afseende på det sammanhang, som denna fråga äger med

annat på Kungl. Maj:ts behandling beroende lagstiftningsärende, gå i författning om omarbetning af ifrågavarande förordning. I det fallet ber jag till en början att få påpeka, att justitieombudsmannen själf år 1910 ingått till Kungl. Maj:t med en skrivelse, däri han framlagt just detta ärende till Kungl. Maj:ts bedömande. Den af justitieombudsmannen då aflätna skrivelsen är till hela sin motivering ordagrann lik med den framställning, som justitieombudsmannen nu gjort till Riksdagen. Således har genom justitieombudsmannens eget ingripande detta ärende redan blifvit framlagdt för Kungl. Maj:t till behjärtande, och detta så nyligen som år 1910. Om nu Riksdagen skulle ytterligare stryka under denna justitieombudsmannens framställning genom att själf gå in till Kungl. Maj:t och begära detsamma, som justitieombudsmannen gjorde 1910, så borde det naturligtvis motiveras däraf, att praktiskt taget några kännbara olägenheter, några verkligen anmärkningsvärda fall hade förekommit. Men några sådana känna vi icke till. Justitieombudsmannen har endast talat om att olägenheter förekommit därutinnan, att tvist uppstått, huruvida lagrummet skulle tolkas så eller så. Men några konkreta fall, då dylika skiljaktiga tolkningar kommit till synes, ha icke blifvit uppgifna, och jag har icke heller kunnat få fram några sådana. Om det verkligen förekommit en tvist härom vid domstol, så hade domstolen naturligtvis meddelat ett utslag, och antagligen hade vi då haft ett prejudikat i saken. Denna sak är för öfrigt icke så svår att knäcka, som åtskilliga måhända äro böjda att tro. Och det kan naturligtvis icke vara skäl för Riksdagen att hos Kungl. Maj:t begära att få en lagändring allenast därför, att en del jurister äro oense om, hur ett lagrum skall tolkas; detta är i och för sig ingalunda ett tillräckligt starkt motiv för en dylik åtgärd. Så kommer härtill, att, såsom utskottet erinrat, frågan står på dagordningen, i det den är uppförd på arbetsprogrammet för den interskandinaviska obligationsrättskommittén, visserligen icke på den del af samma program, som f. n. är föremål för bearbetning, men på den del, som skall tagas upp, så fort kommittén hunnit öfver den, som nu bearbetas.

Om man summerar ihop de nu angifna synpunkterna, så blir resultatet, att själfva saken, som herrarna finna, är mycket ringa, att justitieombudsmannen 1910 skrifvit till Kungl. Maj:t och fäst uppmärksamheten på just den sak, som det nu är fråga om, att frågan är uppförd på programmet för ett lagstiftningsarbete, som inom kort skall tagas upp, och att ingen fara ligger i ett dröjsmål. Föreligga då under sådana omständigheter tillräckliga skäl för, att Riksdagen skrifver och begär en lagändring härvidlag? På den frågan kan jag icke svara annat än nej. Och i enlighet med denna uppfattning biträder jag utskottets yrkande och anhåller om bifall till detsamma.

*Aug. ändring
i förordningen
om tio-
drig preskrip-
tion och om
arsstämming.
(Forts.)*

Ang. ändring
i förordnän-
gen om tio-
årig preskrip-
tion och om
årsstämmning.
(Forts.)

Herr Pettersson i Södertälje instämde häruti.

Herr Lindhagen: Af den föregående talarens anförande framgår det ju, att saken ligger så, som jag framställt densamma. Det är icke nu bara fråga om oenighet mellan jurister om tolkningen, utan hela utskottet är ense om, att lagen är oriktigt skrifven i det afseendet, att det icke stadgas någon bestämd tid för de två sista kungörelserna, och utskottets majoritet säger också, att den för sin del finner ändring i förevarande afseende ha skäl för sig. Häremot invändes ingenting annat, än att, såsom den senaste talaren framhöll, det icke finnes någon anledning att *nu* vidtaga ändring, ty behovet däraf är alls icke trängande: talaren hade för sin del ej hört exempel på att lagen skulle ha föranledt olägenheter. Ja, men så få vi väl i alla fall icke resonera. Justitieombudsmannen har förklarar, att han under sin ämbetsutöfning funnit, att tvist uppstått om dessa saker, och att därför ändring bör göras. Vi ha forskat efter de fall, då detta skulle ha inträffat, men vi få väl tro på justitieombudsmannen i denna punkt, såsom han framställt saken i sin berättelse. Under de närmaste åren kunna samma slags tvister uppstå och kunde rättsförluster äfven äga rum. Jag är icke kompetent att afgöra, hvilka eller huru många tvisterna äro, eller till hvilka belopp rättsförlusterna uppgå, men sådana *kunna* uppkomma, och hvarför icke då hjälpa dem, som skulle lida rättsförlust, de må vara färre eller flera och beloppen större eller mindre? Då justitieombudsmannen ansett sig böra draga frågan under Riksdagen, är det onödigt att ge honom en bakläxa och säga, att han kunde låtit bli det där, eftersom saken icke är så brådskande, som han velat göra gällande. Jag ber att få hemställa om bifall till reservanternas slutyrkande — motivena kan man tvista om i oändlighet i detta fall.

Herr Pettersson i Södertälje: Såsom redan de bägge föregående talarne anført, är man inom utskottet ense om, att det föreligger en brist i lagstiftningen på förevarande område. Likaså är man ense om, att det förslag till rättelse härutinnan, som justiteombudsmannen framlagt, icke är riktigt lyckligt. Icke heller det förslag till ändring, som framställts af revisionssekreterare Hakanson, har vunnit allmän anslutning. Nu är det ju i allmänhet så här i Riksdagen, att om man finner en lucka, en bristfällighet i lagen, men icke är fullt på det klara med hur felet skall rättas, så skrifer man till Kungl. Maj:t om saken. Det är en mycket bekväm och ofta mycket praktisk utväg. Riksdagen visar sitt intresse för frågan och anmodar Kungl. Maj:t att närmare undersöka densamma. Genom att icke på rak arm skriva lagtexten slipper Riksdagen blamera sig,

för den händelse förslaget vid närmare pröfning befinnes icke vara lämpligt.

*Ang. ändring
i förordning
om tio-
drig preskrip-
tion och om
drästämning.
(Forts.)*

Hvarför har då icke utskottet tillstyrkt Riksdagen att göra så i detta fall? Jo, såsom af föregående talare, herr Petersson i Lidingö villastad, erinrat, har justitieombudsmannen redan fäst Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på saken, och enligt hvad utskottet inhämtat, är densamma nu uppförd på den skandinaviska obligationsrättskommitténs program. Det lider därför intet tvifvel, att denna kommitté i sinom tid kommer att ägna denna fråga sin uppmärksamhet samt framlägga förslag till nya bestämmelser om sättet för afbrytande af fordringspreskription.

Vid sådant förhållande förefaller det verkligen, som om det icke föreligger anledning att nu skriva till Kungl. Maj:t i denna fråga. Men, säger man, det är så många, som lida rättsförluster till följd af lagens bristfällighet. Det är emellertid icke påvisadt, att någon enda lidit rättsförlust genom denna bristfällighet. Man säger vidare, att det dröjer så länge, innan ett förslag af lagberedningen kan läggas till grund för lagstiftningen i ämnet. När man på den grunden ifrågasätter, att Riksdagen skall skriva till Kungl. Maj:t, hvad innebär det? Jo, det innebär, att man anser denna fråga vara af den utomordentliga vikt, att för densamma alla andra högst trängande lagreformfrågor, som vänta hos Kungl. Maj:t på att få komma inför Riksdagen, böra få stå tillbaka. Är det verkligen meningen, att denna fråga — som ju ostridigt är en mycket liten fråga — skall skjutas fram för andra reformfrågor? Jag tror icke, att detta kan vara kammarens mening, och därför ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Det är bra underligt här i världen, i alla fall. Det resonemang, som den senaste talaren förde, äro vi vana att höra i Första kammaren. Men för en enda gångs skull vill denna kammare icke, att vi skola vänta i oändlig tid, utan att när ett förslag till förbättring framkommit, skall det understödjas. Första kammaren har nämligen bifallit lagändringen. Nu är det däremot här, som man upprullar hela denna öfverväldigande beviskedja, hvilken man eljest är van vid från Första kammaren, mot att antaga något genast. Och den senaste talaren har frågat, hvilket också Första kammaren brukat göra, hvarför man skall ändra just det här, då det kan upplettas andra saker, som också behöfva ändring. Men vi kunna icke upptaga andra frågor än dem, som framkomma motionsvis. Det är en massa frågor, som det borde motioneras om, säkerligen mer än det tiodubbla antalet kungl. propositioner, men det rå vi icke med, utan vi få taga itu med de motioner, som komma fram, och göra de små ändringar, som däraf förledas.

*Ang. ändring
i förordnän-
gen om tio-
drig preskrip-
tion och om
årstämning.*

Man plägar annars sällan lyckas få igenom något sådant här i Första kammaren, och jag vet icke, hvarför vi skola desavouera justitieombudsmannen, som ansett, att vi böra taga upp saken.

(Forts.)

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen i enlighet med de därunder gjorda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på afslag därå och bifall i stället till den af herr Håkanson afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den senare propositionen. Då votering emellertid begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den som vill, att kammaren, med afslag å lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 9, bifaller den af herr Håkanson afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 102 ja mot 66 nej; och hade kammaren alltså med afslag å utskottets hemställan bifallit den af herr Håkanson afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 9.

*Ang. förkortad
öfningstid
vid infanteriet
för vissa
skyttar.*

Härefter förelåg till afgörande lagutskottets utlåtande, nr 10, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förkortad öfningstid vid infanteriet för särskildt skickliga skyttar.

I en inom Andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 157, hade herr *Liljedahl* föreslagit, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes under den pågående utredningen af försvarsfrågan jämväl utreda i hvad mån öfningstiden vid infanteriet kunde göras kortare för särskildt skickliga skyttar än för öfriga på så sätt, att därigenom åstadkommes ett varaktigt uppsving af den frivilliga skytterörelsen och en ökad försvarskraft åt vårt land.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon Riksdagens åtgärd.

*Ang. förkortad öfningstid vid infanteriet för vissa skyttar.
(Forts.)*

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Ekman: Då lagutskottet afstyrkt den framlagda motionen, har dess yrkande erhållit en sådan motivering, att hvarken motionären eller andra, som till äfventyrs ha sympati för den tanke, han uttalat, däraf blifvit synnerligen hårdt berörda, enär ju afslaget motiveras därmed, att äfven denna fråga är hänvisad till utredning af de s. k. försvarsberedningarna. Jag får från början meddela kammaren, att jag icke kommer att framställa något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, men då den fråga, som i motionen behandlas, enligt mitt förmenande är af stor betydelse, och då ju af skäl, som jag nyss anförde, den diskussion, som kan uppkomma, närmast är att anse som ett slags remissdebatt, innan ärendet tages upp till behandling inom försvarsberedningarna, har jag icke kunnat underlåta att begära ordet.

Den frivilliga skytterörelsens betydelse ur ren försvarssynpunkt läser väl icke från något håll bestridas. Den skänker ju de medlemmar, som förvärfvat sig skicklighet i handhafvandet af geväret, en viss trygghet, ett visst själförtroende i farans stund. Men härtill kommer någonting annat beträffande denna rörelse, nämligen att den uppbäres af de breda lagren hos vårt folk. Redan af de siffror, som motionären anført, framgår ju äfven, att under 1910, det sista år, för hvilket han åberopar en siffra, har en ökning från 99,346 till 109,167 i antalet anslagsberättigade skyttar inträdd, och för antalet lossade skott var ökningen ej mindre än 1 1/2 million.

Jag sade, att denna rörelse uppbäres af förtroende hos stora mängder af vårt folk, och jag vågar tro, att det lefvande intresse, som där ägnas denna rörelse och därigenom också försvaret, är värdt att taga vara på. Det har enligt mitt förmenande vida större förutsättningar för framgång och vida större betydelse än de konstlade och ensidiga sätt, hvarpå vi just i dessa dagar se, att man söker få fram ett försvarsintresse, och som tager sig uttryck i F-båtsinsamlingar och pansarbåtsföreningar etc. På den vägen går det sannerligen icke att få fram folkets intresse för vårt försvar.

För den frivilliga skytterörelsen underkastar sig ett stort antal af vårt lands inbyggare betydande offer af tid och äfven af penningar för anskaffning af ammunition etc. Visserligen är det sant, att det icke är endast genom dessa offer, som rörelsen uppehålls, ty den *kan* icke uppehållas utan de betydande statsanslag, som också för densamma kräfvast. Det synes mig

Ang. förkortad öfnings-tid vid infanteriet för vissa skyttar.
(Forts.)

då icke vara för mycket begärdt, att de, som sålunda underkasta sig offer för att på frivillighetens väg utbilda sig till skickliga skyttar, af hvilka vårt land i farans stund kan ha den största nytta, det synes mig, säger jag, icke vara annat än rättvist, om någon lindring i värnpliktsöfningarna skulle kunna beredas dessa skyttar. Men äfven ur statsekonomisk synpunkt synes mig denna fråga vara väl värd att taga under öfvervägande, då gifvetvis, om en sådan lindring kunde beredas skyttar, som nått en viss färdighet, därigenom icke obetydliga besparingar borde kunna vinnas. Jag menar, att genom den afkortning i värnpliktstiden, som skulle kunna beredas dem, skulle staten kunna göra besparingar beträffande deras matportioner och äfven i andra afseenden för den tid, då de voro lediga från tjänstgöring. Det är ju icke heller någon mening i, att staten, som redan underkastar sig uppoffringar för den frivilliga skytterörelsen, i ytterligare grad skulle påkosta en obehöflig utbildning för den, som redan genom den frivilliga, af staten understödda skytterörelsen hade nått erforderlig färdighet. Jag har äfven den uppfattningen, att därigenom att de, som ha skytteundervisningen under värnpliktstiden om hand, mera finge koncentrera denna undervisning på dem, som ha särskildt behof däraf, skulle äfven ett bättre genomsnittsresultat i skjutskicklighet bland de värnpliktiga kunna nås.

Min tanke i detta afseende sammanfaller således i hufvudsak med motionärens. Jag har den föreställningen, att man skulle kunna bereda sådana skyttar, som genom den frivilliga skytterörelsen uppnått vissa kvalifikationer såväl med afseende å skjutning på bana som vid fältmässigt anordnade skjutningar, rätt att under fullgörandet af sin värnplikt undergå ett prof beträffande deras skjutskicklighet, och att, om vid detta profs utförande de uppnått vissa fastställda kvalifikationer, så borde de få rätt till viss minskning i värnpliktstiden, borde få åtnjuta viss bestämd ledighet, exempelvis en månad. Huruvida härtill borde komma ersättning för fram- och återresa under denna ledighet, vågar jag icke yttra mig om. Det är säkerligen också en fråga, som af försvarsberedningarna kommer att tagas under ompröfning.

Genom utsikten till en sådan obligatorisk ledighet för de särskildt kvalificerade skyttarna skulle enligt mitt förmenande icke blott väsentliga besparingar för statsverket kunna göras, utan därigenom skulle också intresset för den frivilliga skytterörelsen i hög grad höjas. Därigenom skulle alltså två viktiga mål enligt mitt förmenande vinnas.

Herr talman, jag har icke något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Thorsson: Herr talman! Jag har heller icke något annat yrkande än bifall till utskottets framställning. Men då den siste ärade talaren tycktes liksom vilja gifva på hand, att det, att man går med på ett närmare bedömande af frågan, skulle liksom innebära, att man är villig att på angifvet sätt stödja den frivilliga skytterörelsen, så vill jag så långt möjligt rädda min själ från att anses vara solidarisk med honom i den saken. Ty på den frågan se vi nog mycket olika och ha mycket olika utgångspunkter. Om det är tal om att bedöma användningen af de medel, som staten anslår till den frivilliga skytterörelsen, så tror jag man får sätta starkt i fråga, huruvida dessa medel bli bättre använda på nu tillämpadt sätt, än om de ginge till de värnpliktiges skjutöfningar på lägerplatserna. Om man gör en liten beräkning öfver anslaget till den frivilliga skytterörelsen, så finner man lätt, att om detta anslag i stället gick till värnpliktsöfningarna, skulle hvarje beväringssman få skjuta omkring 310 skott mera på öfningsfältet. Så jag tror, att äfven ur den synpunkten kan det sättas starkt i fråga, huruvida anslaget kommer på rätt plats. Detta ville jag, som ofvan antydts, ha sagt för att man icke skall tro, att jag vill vara med om eller stå solidarisk bakom de försäkringar, som den föregående talaren så att säga utfärdade till förmån för den frivilliga skytterörelsen.

Ang. förkortad öfnings-tid vid infanteriet för vissa skyttar.
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfördt lagutskottets utlåtande, nr 11, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utbytande af fängelsestraff för värnpliktsvägran mot intagande å statens uppfostringsanstalt å Bona.

Ang. värnpliktsvägrares intagande å uppfostringsanstalten å Bona.

I en inom Andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 156, hade herr *Liljedahl* föreslagit, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida ej det nuvarande fängelsestraffet för värnpliktsvägran kunde utbytas mot ett intagande å statens uppfostringsanstalt å Bona, samt för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill en sådan utredning kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Efter uppläsandet af utskottets hemställan begärdes ordet af

Ang. värn-
pliktsvägrares
intagande å
uppfostrings-
anstalten å
Bona.
(Forts.)

Herr Liljedahl, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Den fråga, som jag här manat fram i min motion angående en annan behandling af de s. k. värnpliktsvägrarna, är en ren samvetsfråga, och det kan måhända tyckas en och annan, att frågan icke är tillräckligt aktuell, att, som en talare i Första kammaren för några år sedan yttrade, det egentligen bara är pjosk och pjunk att inom Riksdagen draga fram dylika frågor. Det är visserligen sant, att *kvantitativt* sedt är frågan af mycket ringa betydelse, ty bland de 25,000 värnpliktiga, som inskrifvas hvarje år, torde det icke vara mera än på sin höjd ett tiotal, som neka att bära vapen, men *kvalitativt* sedt är frågan af den allra största betydelse, såvidt man står på den standpunkten, att hvarje människas samvete bör respekteras — och människan existerar ju dock väsentligen såsom samvetsmänniska. Då har, menar jag, frågan ett oändligt värde, eftersom hvarje människa har ett oändlighetsvärde. Jag skall, innan jag går närmare in på min motion och utskottets afstyrkande utlåtande, kasta en blick på denna frågas behandling inom riksdagen förut.

Det finnes tre olika vägar, som vi kunna beträda, när det gäller att lösa denna fråga. Den första vägen är den, som man hittills beträddt, nämligen att utan vidare kasta värnpliktsvägrarna in i fängelset, att, så att säga, kommendera dem till att skaffa sig ett annat samvete, som jag vet, att en högre militär befälhafvare sade åt en stackars yngling, som icke kunde taga geväret, därför att hans samvete förbjöd honom det. Då han skickades till befälhafvaren och inför honom yttrade, att hans samvete förbjöd honom att bära vapen, så fick han det svaret: gå då och skaffa dig ett annat samvete. Jag tror, att denna väg är brutalitetens väg. Jag tror, att staten ingenting vinner genom att gå den vägen, men förlorar desto mer. Dessa personer, som komma in i fängelse, få martyrglorian kring sitt hufvud, bli ännu mer eldade för sin idé, sedan de verkligen så att säga tvagit sig rena i lidandets lut. Då bli de riktigt besjälade af den idé, som gripit dem.

Den andra vägen, den, som så många gånger varit på tal inom denna kammare, nämligen att utbyta den vapentjänst, som de värnpliktiga åläggas, mot ett civilt arbete för dessa s. k. samvetsömna värnpliktiga, den väcktes första gången på tal inom denna kammare, då år 1898 herr Byström aflämnade en motion, däri han, med åberopande af en mängd brutala straffpåföljder, som drabbat dessa religiösa värnpliktsvägrare, yrkade, att de i stället skulle få göra ett civilt arbete under en något längre tid än den vapenöfningstid vi då hade, d. v. s. 90 dagar. Motionären yrkade nämligen, att dessa värnpliktsvägrare skulle få tjänstgöra 100 dagar i stället. Ur herr Byströms sakrika och synnerligen behjärtansvärda motion skall jag blott citera följande ord, som han yttrade angående de religiösa värnpliktsvägrar-

na: »Vidare bör erinras därom, att dessa personer icke i något som helst afseende äro farliga för samhället. De äro fredliga medborgare, som icke gjort sig skyldiga till laster och brott. De lefva ett fromt lif och vilja vara trogna undersåtar. De vörda Konungen och älska fäderneslandet, men de hålla före, att de kunna visa Konungen sin vörndnad och fosterlandet sin kärlek utan att lära sig vapnens bruk. Det gifves ingen anledning att antaga, det de förakta den inspirerade uppmaningen: älsken bröderna, frukten Gud och ären Konungen.»

*Ang. värn-
pliktsvägrares
intagande å
uppfostrings-
anstalten å
Bona.
(Forts.)*

Lagutskottet, som hade att behandla motionen, erkände, att de af motionären anförda fallen vore i hög grad ömmande, och att de värnpliktige, som drabbats af de svåra straffpåföljderna, vore mycket beklagansvärda. Men utskottet ansåg, »att det lagstiftningsområde, som i motionen afses, långt ifrån är det enda, där kollision kan tänkas uppstå mellan lagens bud och den enskildes af samvetsskäl bestämda rättsuppfattning». Lagutskottet afstyrkte motionen af fruktan för att dess antagande skulle draga med sig oförutsedda konsekvenser på andra lagstiftningsområden.

När frågan dryftades i Andra kammaren, förordades reformen af Byström, Waldenström m. fl.; och Adolf Hedin höll ett gripande tal samt lyckades rycka kammaren med sig, så att ett af Hedin under debatten framställt yrkande blef bifallet med 78 ja mot 76 nej. Men frågan föll genom Första kammarens motstånd.

Jag skall blott ur Hedins djupt lagda och vackra anförande citera några ord. »Nu är det visserligen så», yttrade han, »att jag för min del icke kan förstå, att samvetsbetänkligheter skola möta mot lagens bud: du skall öfvas i vapnens bruk till försvaret för dina närmaste, för allt, som är dig kärt och dyrbart, för ditt land. Jag kan icke förstå det. Men hvad rätt har väl jag att sätta mitt omdöme öfver andras, att förklara, att mitt samvete är ett upplyst samvete och de andras ett vilsefördt samvete — hvad rätt har jag därtill?»

Sedan återkom frågan 1901, då herr Byström förnyade sin motion och däri ånyo yrkade, att de religiösa värnpliktsvägrarne skulle få utbyta vapentjänst mot civilt arbete. Han yttrade i sin motion bland annat följande: »Man dömer honom (värnpliktsvägraren) första gången till t. ex. 6 månaders fängelse, andra året till t. ex. 6 månaders straffarbete och så undan för undan, där man vill vara konsekvent».

Frågan fick den lösning, att det tillfälliga utskott, som behandlade motionen, föreslog, att vederbörande truppbefälhafvare skulle ha rättighet att låta värnpliktig, som nekade bära vapen vid regementet, tjänstgöra såsom sjukbärare eller handräckningskarl. Detta blef också båda kamrarnes beslut, och året därefter utfärdade Kungl. Maj:t ett cirkulär, som gaf vederbö-

*Ang. värn-
pliktsvägrares
intagande å
uppfostrin-
gs-
anstalten å*

*Bona.
(Forts.)*

rande truppbefälhafvare rättighet att låta samvetsömma värnpliktsvägrare tjänstgöra såsom sjukbärare eller handräckning. Därmed var frågan bragt i ett lyckligare läge, och en del af dessa ynglingar fick också därigenom sina samveten fredade, men detta var ingalunda fallet med alla.

Frågan återkom därför 1907, då herr Lindgren i Islingby väckte en motion, däri han påpekade, att en yngling år 1905 dömts till en månads fängelse och sedan fått sitt straff förnyadt och ådömts ända till 4 månaders fängelse, då han nästa år fortfarande nekade bära vapen.

Jag ber att särskildt få fästa herrarnes uppmärksamhet därpå, att värnpliktsvägrarne behandlas sämre än både tjuvar och mördare, ty denna kategori dömes blott en gång, men värnpliktsvägrarne dömas den ena gången efter den andra, och det finnes pojkar, som suttit i fängelse ända till sju gånger för samma brott. De hafva en undantagsställning, då de behandlas värre än andra förbrytare. Däri ligger det upprörande i denna sak.

Lagutskottet, som behandlade frågan, tillstyrkte motionen, och Andra kammaren biföll utskottets hemställan, men frågan föll på Första kammarens motstånd. Den kom tillbaka år 1909, då herr Byström åter väckte sin motion till lif. Jag skall ur den statistik öfver ådömda straff, som motionären efter meddelande af geodeten Melander framlade, anföra följande: år 1904 dömdes af 13 å 14 värnpliktsvägrare ej mindre än 10 till fängelse i ända till tre månader, år 1905 erhöil bland de då dömda en ända till 4 1/2 månaders straffarbete, och år 1908 erhöil en värnpliktsvägrare 6 månaders fängelse. Herr Byström begärde en riksdagsskrifvelse, men lagutskottet afstyrkte hans motion — det hade sålunda ändrat mening, men åtta reservanter från denna kammare uttalade sig för motionen. Den föll emellertid och kom tillbaka år 1911, då herr Byström åter framställde sitt gamla yrkande, hvilket antogs af Andra kammaren, men blef afslaget af Första kammaren.

På denna punkt står saken nu, och här gäller det, hur man bäst skall lösa denna ytterst invecklade fråga. Den väg, som herr Byström i sin motion anvisat, att de samvetsömma värnpliktige, som af religiösa betänkligheter vägra bära vapen, skola få utföra civilt arbete i stället, den vägen måste, om man vill nå en rättvis lösning, göras så bred, att äfven politiska värnpliktsvägrare där få plats. Det var en synpunkt, som särskildt herr Branting framhöll, att det finnes äfven andra idealister än de religiösa, som neka att bära vapen, och att man måste tänka äfven på dem. Jag tror, att detta är alldeles riktigt.

Om jag med den erfarenhet, som jag haft, vill försöka psykologiskt dela upp dessa värnpliktsvägrare, kommer jag till det resultat, att de äro af tre olika slag. Det första slaget skulle

jag vilja kalla rena anarkister af tidningen Brands skaplynn. De eldas af hat mot samhället, och det af två skäl. Det ena är, att samhället har och ständigt kommer att ha sina brister. Det andra skälet är, att dessa värnpliktsvägrare äro sämre än det samhälle, som de hata. Hatet sitter inom dem, de äro så lagda till hela sin natur, att de icke vilja veta utaf ordning och lagbundenhet, som ju är den röda tråden i samhället. Af öppet lagtrots neka de att bära vapen. På det sättet få de en martyrgloria öfver sitt hufvud, de bli porträtterade i sina tidningar och firas som hjältar, då de träda ur fängelset.

Staten, som måste hålla på, att hvar och en, som kan det, måste, om så gäller, ge sitt lif för fosterlandet, samma stat gör faktiskt så, att värnpliktsvägrarna skapas till hjältar, just därför att de neka utföra den hjältebragd, som staten fordrar af dem. Alltså, dessa värnpliktsvägrare ha en positiv råhet i hjärtat, som de försöka sätta in som ett bräckjärn mot det murkna i samhället för att bryta ner det. Men de komma icke åt det murkna, och de ha icke något bättre att sätta i stället, utan de sprida ett värre gift än det, som finnes. Jag tror, att staten är skyldig — och man befästes i den öfvertygelsen, ju mera man lär känna dessa ungdomar — att taga hand om dem och uppfostra dem. De befinna sig ännu i en ålder, då de kunna uppfostras till att bli bättre medborgare. Det hat till samhället, som besjälär dem, beror visst icke därpå, att de afsky själfva kriget eller blodsutgjutelsen, utan tvärtom hylla de mycket gärna blodsutgjutelse, blott det sker på annan väg än den rent militära. Här kunde staten gripa in och taga hand om dessa stackars vilseförda ynglingar, och motionen hänvisar i detta syfte på uppfostringsanstalten vid Bona, hvilken är den enda uppfostringsanstalt staten äger. Där intagna ynglingar befinna sig i en ålder af upp till 18 år. Nu äro ju värnpliktsvägrarna något äldre, och lagutskottet påpekar just detta vid sitt afstyrkande. Men denna omständighet är icke af afgörande betydelse, efter som jag begärt, att Kungl. Maj:t skulle utreda frågan och därefter framlägga ett förslag i ämnet.

Enligt den statistik, som förekommer i redogörelsen för Bonaanstaltens verksamhet, är ynglingarnas medelålder omkring 16 $\frac{1}{2}$ år, och de få stanna kvar så länge, tills man är säker på, att de lämnas ut till samhället som bättre människor. Den äldste ynglingen vid anstalten är 20 år och befinner sig sålunda vid gränsen till värnpliktsåldern.

Jag vet mycket väl, att det är ytterst få personer i detta land, som ha ens den enklaste aning om tvångsanstalten vid Bona, eller också har man en alldeles förvillad uppfattning härom. Det beror därpå, att det svenska lynnet är sådant, att om man hört en institution beläckas och bespottas, så fäster man sig vid denna bespottelse, men tar icke reda på sanningen. Och nu har

Ang. värnpliktsvägrares intågande å uppfostringsanstalten å Bona.
(Forts.)

*Ang. värn-
pliktvägrares
intagande å
uppfostrings-
anstalten å
Bona.
(Forts.)*

det inträffat, att det på grund af en konflikt mellan direktören och en underordnad tjänsteman vid Bona kommit ut i tidningarna en mängd beskyllningar om att pojarna piskades med rottingar, virade med koppartråd, o. s. v. Då tillsatte Kungl. Maj:t en kommitté, som fick till uppgift att undersöka saken och som utgjordes af herrar Viktor Almquist och Jakob Linders. Detta skedde i februari 1911. Jag har deras utlåtande här. Dessa två personer reste dit och gjorde sig noga underrättade om anstalten. De kallade till sig alla elever, som hade några anmärkningar att göra, och 24 elever anmälde sig. Det fanns en del anmärkningar att göra, och dessa framgå af utlåtandet. Men deras slutomdöme om Bonaanstalten och dess skötsel lyder på följande sätt: »Ehuru en del anmärkningar sålunda funnits att framhålla hafva vi dock vid inspektionen fått det intryck, att anstalten i stort sedt väl fyller sitt ändamål, samt att såväl styrelsen som befattningshafvare i allmänhet förtjäna ett erkännande för det sätt, på hvilket de handhaft sitt svåra och makt-påliggande uppdrag.»

Jag skall äfven begagna tillfället att uppläsa ett bref från en f. d. Bona-elev. Jag har själf varit vid Bona och jag känner pojarna och är god vän med dem. De hade till och med den vänligheten att skicka mig ett nyårskort, och jag har fått det bästa intryck af anstalten. De pojkar, som komma dit, äro ofta födda hemlösa, och det har händt många gånger, att sedan de slutat sin vistelse vid Bona, d. v. s. när direktören fått dem, sådana han vill hafva dem, så att man kan äga förhoppning om, att de skola blifva goda medborgare och han skaffat dem plats, de vändt tillbaka dit. Det var en elev, som under sistliden jul kom tillbaka till Bona för tionde gången för att återse sina lärare och kamrater. Anstalten lyder icke under fattigvårdsnämnden. Det är icke något fängelse; anstalten har icke några fängelsemurar omkring sig, utan arbetet där är ställd på jordbruket. De hafva 60 kor och pojarna skola lära sig att arbeta och lära sig gudsfruktan enligt de bestämmelser, som äro gifna i den kungliga stadgan.

Den f. d. Bona-elev, hvilken, såsom jag nyss nämnde, skrivit ett bref, hade i tidningarna läst ofvanberörda beskyllningar mot anstalten. Han fann sig upprörd öfver detta, så att han skref ett bref till en tidning, det var Östgötakorrespondenten, och jag skall bedja att få läsa upp ett utdrag ur detsamma. Han säger där: »Uti en af Sveriges storstäder i maj månad 1906 dömdes jag till Bona för ett brott, hvilket jag här ej behöfver omtala. Att mina föräldrar häröfver blefvo nedstämda det säger sig själf, emedan redan då Bona var illa beryktadt för dess brutala beteende mot eleverna. Men som jag själf var så beskaffad, att jag ej brydde mig om något alls, så tog jag saken ganska lugnt, och tänkte jag som så: »att om jag väl kommit dit, det

alltid skulle gifvas något tillfälle att komma därifrån igen» och af denna tanke besjälades jag ännu, då jag efter ett dygns resa ändtligen fick Bona, mitt blifvande hem i sikte. Jag häpnade öfver den storartade anblick, hvilken mötte mig. Kunde det vara Bona, tänkte jag, det såg ju ut mera som en herrgård. Men Bona var det och jag var glad öfver, att resan var till ända, och när jag därtill fick njuta utaf ett ganska uppfriskande bad» — eleverna vid Bona bada en gång i veckan året om, alldeles som vi göra inom armén; det är en folkuppfostrande tanke men det finnes nog knappast en enda landskommun i Sverige, som består sig med badstu. Han säger vidare: »Allt för mig var nytt, samt att jag såg ganska löjlig ut i anstaltens kläder, hvilka voro så väl tilltagna, att jag knappast syntes i dem. Men tiden gick, dag från dag, och vi närmade oss den första stora högtiden, nämligen midsommar». Och så följer en längre skildring af detta sommarnöje.

Så säger brefskrifvaren med anledning af de rykten, som blifvit utspridda om Bona. »Jag för min del visste ej utaf något brott, och om man ej gör något brott, så är det ingen, som säger något ondt åt en, och det som några f. d. tjänstemän vågat utsprida att vi skulle få så förfärligt mycket prygel och att vi skulle behandlas brutalt är endast en nesligt uppfunnen lögn.» Han berömmar på allt sätt Bona och tackar anstalten för det goda, som den har gifvit honom.

Jag skulle kunna ur årsberättelsen för Bona-anstalten, särskildt ur pastor Bergmans synnerligen intressanta redogörelse, anföra flera skäl, som tala för, att Bona är en utmärkt uppfostringsanstalt, men tiden medgifver det icke, och jag skall därför öfvergå till den vidare behandlingen af mitt ämne.

Den andra kategorien af värnpliktsvägrare skulle jag vilja kalla de politiska idealisterna. De tillhöra vanligen de socialdemokratiska eller socialistiska ungdomsklubbarna, och de äro icke i allmänhet hvad vi kalla religiösa. De hänvisa icke till bibeln eller till något bestämdt bibelord, när de uppgifva, hvarför de icke vilja bära vapen, men de hänvisa ibland till Tolstoys skrifter. Deras tankegång är följande: De anse, att krig är barbariskt och finna, att det kan afskaffas på det sättet, att om alla människor neka att bära vapen, så skulle icke något krig uppstå. Det är deras tankegång, och då vilja de gå före som idealister, såsom fanbärare, och på detta sätt föra mänskligheten fram till ett godt och ljusst framtidsrike. Tänker man sig in i de bästa skäl, som man möter inom denna afdelning af värnpliktsvägrare, så måste man komma till den orubbliga öfvertygelsen, att här finnes en verklig idealism, som måste beaktas. Här är det orätt, att, såsom nu sker, staten med brutala medel kastar dessa unga människor in i fångelser. Hvad dessa behöfva är icke så mycket uppfostran, hvilket unghinkarna behöfva, utan de behöfva

Ang. värnpliktsvägrares intagande i uppfostringsanstalten i Bona.
(Forts.)

*Ang. värn-
pliktsvägrares
intagande å
uppfostrings-
anstalten å
Bona.*
(Forts.)

fastmera litet upplysning. De behöfva få sina begrepp klarare. De kunna nämligen i regel icke skilja på de två motsatta ting, som jag kallar försvarskrig och anfallskrig. De hafva icke klart för sig, att försvarsnihilism och anfallsnihilism äro två skilda saker. Vi kunna icke afskaffa kriget genom att predika försvarsnihilism, men vi kunna möjligen afskaffa det genom att utbreda och förverkliga en allmän anfallsnihilism. Ty om ingen anfaller, så är det ingen, som behöfver försvara sig. Med andra ord: dessa idealistiska ungdomar taga kriget såsom ett enda begrepp och finna det vara något orätt och grymt, som de icke kunna vara med om. Hafva de icke tänkt på att skilja på dessa olika ting, anfallskrig och försvarskrig, så talar man med dem och upplyser dem. Det händer då ofta, att de då få en annan syn på saken, och de äro icke oemottagliga för skäl.

Den tredje gruppen af värnpliktsvägrare äro de religiösa idealisterna; dem skall jag icke länge stanna vid, då tiden är så långt framskriden. Jag vill blott påpeka, att jag icke tror, att det skulle vara lyckligt, om man öfvergick till en helt annan behandling af våra värnpliktsvägrare än den nuvarande, om de fördes tillsammans på ett ställe. Jag håller icke absolut på Bona-anstalten, men jag känner icke någon annan anstalt, till hvilken man kan skicka dem, om vi icke vilja upplåta en ny anstalt, ett eget hem för dem, där de kunna få utföra sitt civila arbete i stället för militärtjänstgöringen. Men det kunde då hända — och det vore lyckligt om så hände — att något af ingen värnpliktsvägrare funnes, och faktiskt har denna rörelse gått tillbaka. Då står anstalten med sina tjänstemän alldeles tom, så att jag finner det vara synnerligen opraktiskt att upprätta en ny anstalt för ifrågavarande ändamål. Och skall man sticka in dem i sitt arbete på andra platser, t. ex. vid järnvägsbyggnader uppe i Lappland, hvem skall då taga hand om dem, hvem skall öfva kontroll öfver dem och hvem skall tillse, att de verkligen göra en stadigvarande tjänstgöring. En enhetlig ledning behöfva vi i detta fall liksom vid allt annat, om det skall blifva ordning. Och därför tror jag, att det vore lyckligt, om de hade en person, som finge taga hand om dem och kunde se, hvartill de bäst passade. Så kunde exempelvis en religiös värnpliktsvägrare, som kom till denna anstalt, skickas i tjänstgöring någon annanstans, t. ex. på en pastorexpedition, såvida han vill sitta där och rullföra de värnpliktige eller utföra något annat lämpligt arbete. Men på Bona skulle man behålla de anarkistiska ungdomar, som behöfva uppfostras.

Jag har velat hänvisa frågan till Kungl. Maj:t, därför att den behöfver utredas, och jag gör nu icke något yrkande, utan hoppas, att den tillsatta försvarsberedningen måtte taga äfven denna fråga i varmt beaktande.

Härpå anförde

*Ang. värn-
pliktsvägrares
intagande å
uppfostrings-
anstalten å
Bona.¹⁸
(Forts.)*

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman, mina herrar! Då motionären icke gjort något yrkande, skulle det kanhända vara onödigt att här bemöta hans anförande. Men då i alla fall af detta anförande framgår, att hans motion icke är ett hugskott, utan frukten af långvarigt och moget öfvervägande, och då det är tydligt, att i händelse motionen nu af Riksdagen afslås samt ej heller upptages af försvarsberedningarna, motionären ämnar ett annat år återkomma med sitt förslag, så vill jag säga några ord för att söka öfvertyga honom om olämpligheten af en sådan plan.

Motionären anser, att staten begår våld på den enskildes samvete genom att hålla värnpliktsvägrarne i fängelse. Det är min lifliga öfvertygelse, att motionären har alldeles rätt i denna utgångspunkt. Såvidt jag kan se, är staten skyldig att respektera den enskildes samvetsfrihet, så långt det kan ske, utan att statens andra vitala intressen äfventyras. Om staten skulle låta dessa värnpliktige, som af ett enligt vår tanke alltför ömtåligt samvete känna sig förhindrade icke blott att öfvas i vapnets bruk, utan äfven att öfvas i hvarje sysselsättning, som har sammanhang med vapenöfning, slippa all sådan tjänstgöring, så kan jag ej finna, att staten därigenom skulle äfventyra något af sina andra intressen. Först och främst äro nämligen dessa värnpliktsvägrare, såsom den föregående talaren påpekade, mycket få. De utgöra ett eller annat tiotal hvarje år, och de kunna således icke hafva någon stor betydelse för försvaret. Ej heller behöfver man vara rädd för att deras befrielse skulle locka skaror af andra värnpliktige att under åberopande af simulerade samvetsbetänkligheter, söka blifva befriade. Ty såsom åtminstone Andra kammaren tre gånger förut har uttalat, borde saken naturligtvis ordnas så, att de, som ville på grund af samvetsbetänkligheter vinna befrielse från värnplikten, skulle i stället få sig ålagdt annat, minst lika betungande arbete för statens räkning. Det kunde vara arbete vid väg- eller brobyggnader eller vid järnvägsantäggning eller något annat. Det är alldeles riktigt, som motionären säger, att det antagligen skulle medföra rätt stora praktiska svårigheter, att lämpligen anordna sådana arbeten, men omöjligt skulle det nog icke blifva.

Likaså synes det mig, att motionären har rätt däruti, att en sådan befrielse äfven borde komma de värnpliktsvägrare tillgoda, hvilkas samvetsbetänkligheter äro af icke religiösa art, ty så vidt jag kan finna, bör staten respektera samvetsfriheten, äfven då samvetet icke bestämmes af religiösa motiv.

Men jag får uppriktigt säga, att jag icke förstår, huru motionären från dessa enligt min tanke riktiga utgångspunkter

*Ang. värn-
pliktsvägrares
intagande å
uppfostrings-
anstalten å
Bona.
(Forts.)*

kan komma till så besynnerliga slutsatser, som han gjort i sin motion, och det föredrag han här hållit, har icke öfvertygat mig. Besynnerligt finner jag det vara att tro, att staten skall komma från det samvetstvång, som nu öfvas mot värnpliktsvägrarna, när de hållas i fängelse, genom att i stället insätta dem på uppfostringsanstalten Bona.

Det må vara sant, att Bona är en mycket förträfflig anstalt. Jag tror, att motionären har alldeles rätt i det. Och jag tror också, att Bona är vackert beläget och gör ett allt annat än fängesliknande intryck, samt att de, hvilka stå i spetsen för anstalten, äro personer som förstå att på ett pedagogiskt förträffligt sätt fylla sin uppgift. Men äfven om de vore ändå trefligare på Bona än nu är förhållandet, så skulle detta dock icke undanskymma det faktum, att Bona är en uppfostringsanstalt för unga brottslingar. Så vidt jag kan se, skulle det för värnpliktsvägrarne vara ett mycket större lidande att sättas in på denna anstalt än att hållas i fängelse. Jag tycker visst icke att det är bra, att man håller dem i fängelse. Jag får dock säga, att, då de sitta i fängelse, så sitta de dock för sig själfva i cell och slippa att umgås med gröfre brottslingar. Men på uppfostringsanstalten skulle de föras tillsammans med en mängd ynglingar, som stå på ett mycket lägre moraliskt plan än de själfva, och detta skulle, så vidt jag förstår, ovillkorligen innebära en svårare tortyr; och om nu värnpliktsvägrarne skulle finna umgänget med kamraterna på Bona outhärdligt och söka genom rymning undandraga sig detsamma, så skulle de för en sådan förseelse drabbas af prygelstraff.

Antag nu, att det bland dessa unga värnpliktsvägrare skulle kunna finnas en Tolstoy, en af tidens stora andar, som i framtiden komme att sprida glans öfver sitt land och blifva välsignad af sitt folk. Om vi då tänka oss den eventualiteten, att då en sådan mans runa skall ristas, det skulle sägas, att han under några månader i sin ungdom suttit i fängelse, därför att han hade några villfarande meningar, som stredo mot samhällets, ja, så vore det ju mycket illa. Men sådant har händt förut. Det kanske ej kan undvikas på grund af den ständiga spänningen mellan, å ena sidan, det bristfälliga samhället, som är, och det bättre, som skall komma. Men, mina herrar, om det skulle sägas, att en sådan man, därför att han ansågs hafva ett irrande samvete, af staten blifvit satt in på en uppfostringsanstalt för unga, gröfre brottslingar — det vore allt betänkligare.

Men för öfrigt, icke behöfva vi konstruera upp sådana undantagsfall för att finna saken mindre tilltalande. Jag vill minnas, att då Adolf Hedin en gång talade i denna fråga,

han kastade fram detta spörsmål: hvad gifver oss rätt påstå, att dessa unga mäns samveten irra, och att våra samveten äro riktiga? Jag menar, vare sig de äro begåfvade eller icke, är det kanske förmätet af oss att sätta oss till doms och säga, att deras samveten äro på villovägar. Hvad vi hafva rätt att säga är, enligt min tanke, att deras samvetsömheter är besvärlig och skadlig för staten, sådan som vi uppfatta den och sådan som vi vilja hafva den. Men att säga, att deras samveten alldeles irra, är kanske, från högre synpunkt sedt, icke riktigt

Ang. värnpliktsvägrares intagande å uppfostringsanstalten å Boda.
(Forts.)

Hvad för öfrigt beträffar verkan af en sådan åtgärd, som motionären förordad, så undrar jag verkligen, om icke motionären i detta afseende är allt för optimistisk. Han tror uppenbarligen, att behandlingen på Bona skulle få värnpliktsvägrarnes hårda hjärtan att mjukna, så att kättern skulle afsvärja sina förvillelser. Jag tror, att jag kan åberopa århundradens erfarenheter, då jag uttalar en alldeles motsatt mening. Jag tror, att man visserligen i en del fall kan med stränghet uppfostra och med tvångsåtgärder rätta moraliskt dåliga människor och brottslingar, men att sådana tvångsåtgärder och strängheter äro i det närmaste förfelade, när det gäller att komma till rätta med kätteri, vare sig på det teologiska eller det politiska eller det sociala området. Jag vill minas, att jag läste i min gamla kyrkohistoria, att »martyrernas blod var kyrkans utsäde». Så tror jag, att det också förhåller sig på åtskilliga andra områden och helt säkert skulle göra det äfven i detta fall. Det är till och med antagligt, att dessa värnpliktsvägrare skulle komma från Bona mycket mera obstinata i sitt motstånd mot samhället, än då de sattes dit.

Till sist bör man väl också tänka på den verkan, som dessa extra ordinarie elever på Bona skulle kunna komma att utöfva på de ordinarie eleverna. De senare äro helt säkert liksom andra ynglingar mycket mottagliga för intryck, men framför allt för intryck af mod, ståndaktighet och själfuppoffring. Jag föreställer mig, att dessa egenskaper hos värnpliktsvägrarna skulle imponera på dem mycket mer än de senares gudsfruktan och rena seder. Det är icke så alldeles omöjligt, att denna beundran för värnpliktsvägrarna skulle till den grad gripa de andra kamraterna, att de blefve värnpliktsvägrare de med. Och på det viset skulle det rent af kunna hända, att Bona blefve en riktig antimilitaristisk plantskola. Jag tycker, att redan en sådan möjlighet bör komma motionären att rysa.

Mina herrar, jag skall icke längre upptaga tiden, utan jag vill endast till slut säga, att, från hvilken synpunkt jag än ser frågan, vare sig från statens eller värnpliktsvägrarnas, jag kommer till det resultat, att det nog vore välbetänt af mo-

Ang. värn-
pliktsvägrares
intagande å
uppfostrings-
anstalten å
Bona.
(Forts.)

tionären, om han ville afstå från att på detta sätt vidare erbjuda de senare sina »bona officia».

I detta yttrande instämde herrar *Molin* i Dombäcksmark och *Sundström*.

Herr *Liljedahl*: Jag är icke alls öfvertygad af den sista talarens invändningar. Men jag förstår mycket väl, hvar själfva antipatien mot idéen ligger — det är att Bona blifvit nämnd. En sådan förändring går jag för min del mycket gärna med på att, i stället för att kalla det för uppfostringsanstalt, kalla det hemmet för värnpliktsvägrare; att vi således icke alls kalla det för Bona, och att vi icke ens lägga anstalten vid Bona utan en half mil därifrån, vid samma sjö, så att de kunna få åtnjuta samme direktörs och samme pastors utmärkta ledning. Jag tror, att vi tillgodose dessa ynglingars bästa på ett rättare sätt, om vi gå den vägen, som jag anvisat, än om man sticker in dem till sådant arbete, som den föregående talaren erinrade om.

Hvad till sist de religiösa värnpliktsvägrarna beträffar, kunna de delas i tre olika grupper. Dels är det sådana som faktiskt icke kunna se blod och som äro alldeles olämpliga såsom soldater. De böra fullständigt befrias från värnplikt. Dels finnes det en annan kategori, som jag skulle vilja kalla de förskrämda, hvilkas religiositet tagit sig en egendomlig form. Den är sentimental och sjuklig. Dessa äro icke heller lämpliga såsom soldater, och för dem blir kanske värnplikten ännu mera olämplig. Sedan hafva vi den sista kategorien. Det är sådana, som hafva den lefvande öfvertygelsen, att det folk, som först kunde afväpna, skulle också Gud skydda med sina himmelska härskaror, såsom en försvarsnihilist en gång sade till mig. Det var en synnerligen präktig och aktningsvärd man.

Jag har aldrig tänkt en enda tanke på, såsom den föregående talaren ville framhålla, att man skulle tvinga dem till en annan öfvertygelse och till ett annat samvete. Jag har från första stund opponerat mig mot detta, på flera håll rådande militära system, att man kommenderar de värnpliktiga till att skaffa sig ett annat samvete. Jag har ingenting emot, att de stanna kvar på de regementen, där de få en god behandling, och där man förstår dem. Men det är icke så alltid. Är det då icke bättre att föra dem tillsammans på ett ställe, där en verklig människovän, som har ett rätt hjärta af människokärlek och förståelse, tager hand om dem och behandlar dem.

Alltså, hemmet för värnpliktige, och icke Bonaanstalten.

Herr Byström: Herr talman! Jag föreställer mig, att det är särskildt två omständigheter, som göra, att denna motion icke har vunnit lagutskottets välvilliga tillstyrkande.

Ang. värnpliktsvägrares intagande d i uppfostringsanstalten d Bona.
(Forts.)

Den ena är, att motionären har ansett, att dessa värnpliktsvägrare skulle kunna t. ex. hänvisas till fostringsanstalten på Bona. Jag anser detta vara ett sådant märke på motionen, som har gjort, att den från början nästan kunde anses såsom dödfödd.

Den andra synpunkten, som jag tror motionären också tagit miste uti, är, att han blandat ihop alla sorters värnpliktsvägrare. Ty, såsom han själf framhållit i den nu af honom gjorda utredningen, kan ju kammaren inse, huru vidt skilda dessa personer äro till sina åsikter. Jag menar, att det är ett fel, att på det sättet blanda ihop dem allesammans.

Vidare har jag velat säga såsom min mening och från en enkel riksdagsmans synpunkt ge en anvisning, huru det kan läggas, när man nästa gång kommer med ärendet inför Riksdagen, hvilket jag hoppas skall ske.

Detta är emellertid en mycket allvarlig fråga. De, som jag mest sysslat med förut, äro de religiösa värnpliktsvägrarna, de, som anse sig af sina samveten hindrade att fullgöra värnplikten. För att komma undan fängelsestraffen taga de mer och mer den utvägen att resa till Amerika. Det är ofta som till mig kommit sådana, som hafva varit i värnpliktsåldern, och andra, som intressera sig för dem, och framhållit den synpunkten, att det enda möjliga för dem är att gifva sig i väg från fäderneslandet. Ty så länge bestämmelserna äro så affattade, att de icke blott behöfva sitta i fängelse ungefär lika länge, som värnpliktstiden eller själfva exercisen varar, utan att de kunna få sitta upprepade gånger, år efter år, blir det naturligtvis omöjligt för dem att uthärda. Och då lämna de fäderneslandet. Jag anser att, om något kunde göras för att förebygga denna sortens emigration, vore det väl.

Jag tror mig också veta, att äfven många af officerarna äro ytterligt rädlösa för, huru de skola göra med sådana, som hafva religiösa betänkligheter mot exercisen. Det var ett fall, där en ung man hade suttit inne en tid, därför att han vägrat att fullgöra sin värnplikt. Han skulle nu åter in och mönstra. Då kom han till mig och sade: Nu har jag gift mig och dessutom uppsatt skradderiaffär här i staden och är ytterligt bekymrad öfver, hur jag skall bära mig åt, ty det synes, som om det icke finnes någon annan utväg, än att jag återigen måste i häkte, ty att exercera anser jag mig, enligt den religiösa uppfattning jag har, vara förbjuden. Han frågade mig vidare, om jag kunde på något sätt hjälpa honom. Jag svarade, att jag skulle försöka göra hvad jag kunde. Jag började med att tala vid en militär, en kapten här i riks-

Ang. värn-
pliktsvägrares
intagande å
uppfostrings-
anstalten å

Bona.
(Forts.)

dagen. Han var en mycket human man. Och han gaf mig anvisning till ytterligare en annan, och slutligen var jag framme till den öfverste, som hade mönstringen om hand här i staden. Äfven han var en mycket human man. När jag så kom till honom och nämnde mitt ärende, tog han mycket välvilligt emot mig, och det första han sade var: Ja, om herr Byström kunde hjälpa mig att bli af med karlen, gjorde herr Byström mig en stor välgärning, ty jag vill så gärna bli af med honom. Jag frågade: hur skall jag göra då? Jo, skaffa bara ett läkarbetyg, svarades. Ja, det är nog icke så lätt, inföll jag, då ni förut ansett, att mannen är frisk och kry och bör kunna exercera. Hur skall man då kunna skaffa läkarbetyg, då han tydligen icke har vidare försvagats till sin hälsa sedan förra gången han mönstrade? Emellertid gick jag till den värnpliktige mannen i fråga och omtalade, hur det gått med mitt ärende. Jag frågade honom, om han icke vore sjuk på något sätt och fick till svar: icke är jag just sämre nu, än jag var sist, fast det är nog så, att jag är något litet plattfotad, men inte mycket, och när jag går mycket får jag verkligen litet ondt i ena sidan af ryggen. Men det kan ju hvem som helst af oss få, när vi gå mycket. Jag examinerade mannen så godt jag kunde angående hans hälsotillstånd. Sedan ringde jag upp en läkare, som jag var bekant med och sade, att så och så är det. Han frågade genast: är karlen sjuk? Jag relaterade då för honom, hvad jag nyss sagt herrarna här. Naturligtvis gällde det allenast för läkaren att handla som hans samvete tillät honom. Skicka hit karlen, sade doktorn. Jag gick då igen till mannen och sade åt honom att gå till denne läkare och se, hvad han kan göra. Det gjorde han. Läkaren lyssnade på honom med sina lurar. Knackade på hans kotor. Han gjorde sitt bästa, och slutligen skref han ett litet enkelt läkarbetyg, som han med godt samvete kunde ge, ty det är väl få människor i denna världen, som äro absolut friska. Mannen tog detta läkarbetyg och gick till vederbörande öfverste, där han blef mottagen snart sagdt som en välgärningsman, ty öfversten ville, som sagdt, bli kvitt karlen.

Jag har med detta exempel velat illustrera, hurusom äfven en del af militärerna själfva önska en lösning på detta problem, så att man slipper hålla hederliga, hyggliga och samvetsgranna människor i fängelse, därför att de icke anse sig kunna fullgöra sin exercis. Och till dem hör motionären. Men naturligtvis finnas äfven de, som ej äro vidare ömsinta om här ifrågavarande personers känslor. Till dem hör en regementschef, som när en yngling sade, att hans samvete förbjöd honom att öfva sig i vapnets bruk, svarade: Gå och

skaffa dig ett annat samvete! Jag är emellertid öfvertygad om, att det skulle mera gagna staten än skada den, om man på något sätt funne en utväg att befria dessa religiösa, samvetsömna beväringssynglingar, som jag här talar om.

Ang. värnpliktsvägrares intagande å uppfostringsanstalten å Bona.
(Forts.)

Herr talman! Jag skall sluta med att säga, att då frågan ligger i ett sådant läge, att det nästan synes, som om det skulle bli enhälligt afslag på motionen, då icke ens motionären yrkat bifall till densamma, vill jag i alla fall ha uttalat den förhoppning, att då frågan kommer till Riksdagen på ett annat sätt, åtminstone Andra kammaren skall lika välvilligt då som den har gjort förut upptaga saken.

Herr Vahlquist: Herr talman! Jag vill endast yttra ett par ord med anledning af herr Byströms relaterande af förloppet vid anskaffandet af läkarbetyg för en värnpliktsvägrande yngling.

Herrarna må icke tro, att läkarkåren i vårt land är sådan, att läkarbetyg så lättvindigt utfärdas till värnpliktskyldiga medborgare, som herr Byströms anförande skulle kunna gifva anledning antaga. Hvad det nu relaterade fallet beträffar, vet jag icke hvad det innehöll och sålunda ej heller, om kassationsorsaken blef plattfot eller någon annan åkomma. Så vidt jag kan förstå, måste läkarens undersökning jämväl omfatta mannens psykiska tillstånd, och det är ju icke alldeles uteslutet att kassationsorsaken kunnat vara till finnandes här. Jag har själf under min verksamhet som läkare haft ett par sådana fall, som här omtalats, och jag får säga, att jag med godt samvete i det ena af dessa fall lämnade det intyget, att personen i fråga icke kunde fullgöra sin värnplikt, beroende på att hans psykiska sinnesbeskaffenhet härför lade hinder i vägen.

Jag har velat säga detta, på det att herrarna icke må få den uppfattningen, att läkarne så lättvindigt utfärda dylika intyg, utan att de nog ha fullt klara skäl för dylika intygs utfärdande.

Hvad herr Liljedahls motion i öfrigt angår och hans tanke om Bonas förmåga att sköta äfven de personer, hvarom nu är fråga, ber jag att för min del få helt och hållet instämma med herr Pettersson i Södertälje däri, att det icke skulle vara lämpligt för dessa värnpliktsvägrare att komma till Bona, och jag tror snarare, att det skulle vara till skada för båda parterna att ordna så, som motionären här ifrågasatt.

Herr Byström: Jag har vid ett par föregående tillfällen, då denna fråga varit före här i Riksdagen, framhållit, att dessa personer borde befrias från exercis. Liksom det gifves fall, då en person på grund af kroppsligt lyte icke är lämplig och duglig att göra sin värnplikt, utan kasseras, bör en person äfven

Ang. värn-
pliktvägrares
äntagande d
uppfostrings-
anstalten d
Bona.
(Forts.)

i sådana fall, då han till följd af sina åsikter hellre är efter år, ända upp till sju gånger, uthärdar fängelsestraff, än han öfvar sig i vapnens bruk, kunna anses oduglig för krigstjänst. Man borde kunna äfven på detsamma grunda ett kasserande af honom såsom värnpliktig. Denna min uppfattning nästan bestyrkes af den siste ärade talaren, då ju äfven han gifvit intyg, som gått ut på, att en samvetsöm beväringssyngling skulle slippa att exercera.

Herr Lindhagen: Jag befarar icke, att herr Liljedahl skall upprepa sin motion om att de nu ifrågavarande personerna skola sändas till Bona. Men då den sista delen af öfverläggningen här nu gått i den riktningen, att det kan befaras, att man nästa gång vill skicka dessa personer i stället till Konradsberg, får jag endast anhålla, att icke heller någon sådan motion måtte framkomma.

Härmed var öfverläggningen slutad. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 11.

Härefter föredrogos hvar efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af ett område från förra kaptensbostället Kulla nr 1 i Östergötlands län;

nr 4, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af lägenheten Norseskären nr 1 i Älfsborgs län;

nr 5, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra korpralsbostället Öfra Ljungby nr 1 med Kiddön nr 1 i Göteborgs och Bohus län;

nr 6, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af vissa områden från förra löjtnantsbostället Akra nr 1 och 2 jämte Hvalsta nr 4, en utjord, i Södermanlands län äfvensom en i ämnet väckt motion;

nr 7, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra härads höfdingbostället Sunnegata nr 2 Uppegården i Skaraborgs län;

nr 8, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra hospitalshemmet Näset nr 1 i Älfsborgs län;

nr 9, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af vissa områden från förra härads höfdingbostället Löfsta nr 1 i Södermanlands län;

nr 10, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra kronofogdebostället Slätt-

åkra nr 6 Aspegården och nr 8 Månsagården i Jönköpings län; samt

nr 11, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående eftergift å arrendeafgiften för arrendeåret 1910—1911 för en utarrenderad kronoegendom i Stockholms län.

Utskottets i nämnda utlåtanden gjorda framställningar blefvo af kammaren bifallna.

§ 12.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtande nr 3, angående reglering af utgifterna under riksstatens tredje hufvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 3, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående afskaffande af lastpenningarna;

nr 4, i anledning af väckt motion om ändring af § 12 i förordningen angående tillverkning af brännvin;

nr 5, i anledning af väckt motion om ändring af §§ 1 och 2 i förordningen angående försäljning af brännvin; och

nr 6, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående visst åliggande för tillverkare af brännvin och innehafvare af anläggning för rening däraf;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 3, angående verkställd granskning af riksbankens styrelse och förvaltning;

nr 4, angående verkställd granskning af riksgäldskontorets styrelse och förvaltning; och

nr 5, angående verkställd granskning af fullmäktiges i riksbanken och fullmäktiges i riksgäldskontoret åtgärder för utförandet af dem gemensamt lämnadt uppdrag i fråga om riksdags- och riksbankshusen å Helgeandsholmen; samt

lagutskottets memorial och utlåtanden:

nr 14, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets utlåtande nr 7 i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående upphörande af den i värnpliktslagen föreskrifna mönstring med de värnpliktige m. m.;

nr 15, i anledning af väckt motion om ändring i 9 kap. 2 § giftermålsbalken; och

nr 16, i anledning af väckta motioner om åvägabringande af utredning i syfte att åstadkomma förenkling i sammansättningen af inskrifningsnämnd.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

§ 14

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Andersson</i> i Raklösen	under 4 dagar fr. o. m. den	19 febr.,
herr <i>Pålsson</i>	» 9 » » »	22 »
herr <i>Jonsson</i> i Hökhult	» 6 » » »	19 »
herr <i>Westlund</i>	» 8 » » »	21 »
herr <i>Henrikson</i> i Heberg	» 9 » » »	21 »
herr <i>Forssell</i>	» 2 » » »	19 »
herr <i>Larsson</i> i Bondarfve	» 9 » » »	20 »
		och
herr <i>Rundgren</i>	» 2 » » »	19 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2,¹⁸ e. m.

In fidem

Per Cronvall.

Tisdagen den 20 februari.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 13 och den 14 innevarande februari.

§ 2.

Föredrogos hvar för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande propositioner; och hänvisades därvid till statsutskottet propositionen angående omföring i 1912 års räkenskaper af visst belopp från reservationsanslaget till flottans öfningar till reservationsanslaget till flottans nybyggnad och underhåll.

Till jordbruksutskottet öfverlämnades propositionen angående upphörande af från viss jord till Visby domkyrka utgående jordskyld.

Härefter remitterades till bankoutskottet propositionen angående årligt understöd åt förre bokförläggaren Hj. Linnström.

Vidare hänvisades till statsutskottet propositionen angående täckande af brist i karolinska mediko-kirurgiska institutets allmänna materiellanslag.

Till jordbruksutskottet öfverlämnades härpå propositionerna:

angående upplåtande af lägenheter från förra mönsterskrifvarbostället Bjufstorp nr 4 och 8 i Malmöhus län;

angående upplåtande af en lägenhet från förra regementskrifvarbostället Styfvinge nr 1 och 2 med underlydande i Östergötlands län;

angående upplåtande af lägenheter från förra fänriksbostället Värlebo nr 2 i Kalmar län;

angående försäljning af de under Gripsholms kungsladugård i Södermanlands län dagsverksskyldiga torpen Nygårdet nr 1 och Sörtorp nr 1;

angående upplåtande af lägenheter från förra fältväbelsbo-stället Bälinge nr 5 Toresgård med Bälinge nr 8 Bengtsgård i Älfsborgs län;

angående upplåtande af lägenheter från förra korpralsbo-stället Knifberga nr 2 i Östergötlands län; och

angående upplåtande af vissa områden från förra hospitals-hemmanet Vallkärre nr 7 i Malmöhus län.

Härefter remitterades till bevillningsutskottet propositionerna:

med förslag till förordning om ändrad lydelse af § 2 i förordningen den 15 maj 1908 angående restitution af erlagd sockerskatt eller befrielse från sådan skatt för socker, som användts vid tillverkning af exportvaror m. m.; och

med förslag till förordning om ändrad lydelse af 5 § i förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning af socker m. m.

Till bankoutskottet öfverlämnades propositionen angående pension åt bankinspektören R. H. Benckert.

Vidare hänvisades till bevillningsutskottet propositionen med förslag till förordning om ändrad lydelse af § 13 mom. 1 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor.

Slutligen remitterades till lagutskottet propositionerna:

med förslag till lag innefattande ändring i förordningen den 22 april 1881 om tjuguarig häfd, m. m.; och

med förslag till lag om ändrad lydelse af 1 och 3 §§ i lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906, m. m.

§ 3.

Härefter föredrogos, men blefvo ånyo bordlagda statsutskottets utlåtande nr 3, bevillningsutskottets betänkanden nr 3—6, bankoutskottets utlåtanden nr 3—5 samt lagutskottets memorial och utlåtanden nr 14—16.

§ 4.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Interpellation. Herr Branting, som yttrade: Herr talman! I pressen ha under de senaste veckorna framkommit meddelanden från skolor af olika slag landet rundt om att icke ens skolbarnen hållits utanför den ifriga agitationen för att, trots valens tydliga an-

visning och regeringens därpå föranledda beslut att tillsvidare låta med arbetet på en första F-båt anstå, ändå tvinga statsmakterna att börja bygga ett sådant krigsfartyg under innevarande år. Visserligen söker denna agitation ofta dölja sina partipolitiska drag bakom allmänt fosterländska talesätt, och äfven bland Svenska Pansarbåtsföreningens ledande män torde åtskilliga finnas, som i sin ifver för hvad de kalla att försöksmobilisera försvarsviljan, ha gjort sig själfva blinda för sitt eget villkors innebörd: att söka på förhand så godt som fastlåsa statsmakterna vid en omstridd och för Sveriges resurser orimligt dyrbar pansarbåtstyp. Vid andra tillfällen ha emellertid agitatorerna varit vida mindre aktsamma. Och ser man på hela den igångsatta rörelsens andliga underlag, massspridningen af dr. Sven Hedins utmanande skrämelskrift, bör äfven den mest godtrogne tillräckligt tydligt se hvad som står på. Ty ingen lär kunna jäfva, att den boken är en smattande fanfar för högerns vid valen dömda kraf på alltjämt ökade rustningar. Än en gång försöker vårt högerparti att i skydd af fosterlandets namn, som borde vara förbehållet endast åt det samlande, drifva fram sin egen partipolitik.

Mig synes alldeles påtagligt, att den nämnda Hedinska broschyren är både på grund af sina hjärt målade skräckbilder och sin öfversittaraktiga partifärg absolut otjänlig för skolbarn, hvilka måste sakna all förmåga att läsa den med nödig kritik och som väl mest taga intryck af dess ansvarslösa tvärsäkerhet. Icke desto mindre har det förekommit, att t. ex. i två folkskolor här i Stockholm lärarinnor lånat ut skriften i fråga till 8- å 9-åriga barn för att genom dem äfven nå föräldrarna med detta goda utsäde. (Jmf. Soc.-Dem. 7/2). I ett fall ledde detta till en kontrovers mellan lärarinnan och ett föräldrapar, hvilken i viss mån gick ut öfver barnet-mellanhanden. En annan gång berömmar sig en lärarinna (anonymt, se N. D. A. 15/2) af att ha talat med skolbarnen om boken. I ett annat fall berömmar sig en lärare (likaledes anonymt, se Sv. D. 6/2) att ha föreläst den Hedinska skriften i sin klass. Ännu längre har man gått t. ex. i Kalmar högre allm. läroverk, där (enl. en insändare i D. N. 13/2) en lärare, som redan förut visat i skolan prof på otroligt hänsynslös högerfanatism, helt enkelt införde denna agitationsskrift som läsebok i sin klass!

Det är emellertid icke blott den Hedinska stridsskriften, utan äfven insamlingslistor för att drifva fram trots allt högerns symbol F-båten, som vissa lärares partinit infört i våra skolor. För folkskolans del må dock det erkännandet villigt gifvas, att åtminstone här i Stockholm den ovisa ifvern synes ha stäfjats så snart öfverlärarne fingo kännedom om hvad som förchades. Å andra sidan synes folkskoleinspektören prof. Fr.

Interpellation.
(Forts.)

Interpellation. v. Schécle, att döma af uttalanden i en intervju (Soc.-Dem. 13/2), ha sväfvat åtskilligt på målet: han hyste öfver hufvud starka betänkligheter mot alla insamlingar i folkskolorna, och politisk propaganda ville han icke tillåta, men för sin del ansåg han Pansarbåtsföreningens insamling icke politisk, utan allmän-fosterländsk. Det ligger i öppen dag, att ett sådant uttalande, hur sakligt ohållbart det än måste anses vara, omöjlig kan verka återhållande på lärare, hvilka tilläfventyrs umgås med tankar på insamling af nu ifrågavarande art. Och talarens auktoritet kan ge anledning att befara, att man på sina håll kan vilja söka betäckning bakom densamma.

Men om folkskolan likväl, såvidt jag känner, hittills sluppit någorlunda undan dessa i högsta grad olämpliga skolinsamlingar, har nitet varit så mycket större, då det gäller att införa dem i de allmänna läroverken. I notiserna härom i pressen har nog i regel lärarnes ingripande ställts i skymundan. Men mer än tillräckligt har ändå kommit fram för att, som mig synes, påkalla positiva åtgärder mot detta missbruk af läraremyndigheten.

Så har t. ex. i Helsingborgs högre allmänna läroverk (Sk. Soc.-Dem. 5/2) rektor af Malmberg hållit tal i aulan till lärjungarna om F-båten och föreskrifvit att i hvarje klass skulle utses en uppbördsman, som bade att utsända listor och uppbära bidragen från kamraterna. I Jönköpings högre allmänna läroverk har likaledes (Sm. F. 17/2) en insamling klassvis igångsatts efter ett möte, där rektorn talade för denna sak. I Halmstads högre allmänna läroverk meddelade rektor Bökman (Sk. Soc.-Dem. 13/2) efter morgonbönen, att ett försvarsföredrag skulle hållas på middagen, och för att alla skulle kunna komma med, inställdes sång- och musiklektionerna. Föredraget, som hölls af en gymnasist, slöts med ett meddelande från rektor, att en kommitté skulle tillsättas från de högre klasserna för att omhändertaga saken, och skulle ordningsmännen föranstalta om val samt inom viss tid lämna rektor uppgift om hvilka som valts. I Linköpings högre allmänna läroverk ha (St. T. 12/2) i hvarje klassrum utlagts listor, på förhand utskrifna med hvarje lärjunges namn upptaget som eventuell tecknare af bidrag. Med all rätt har om detta sistnämnda tilltag i pressen anmärkts, att det är utpressning rätt och slätt och borde föranleda sträng straffpåföljd för arrangörerna.

Om man också på de flesta håll undvikit sådana grofva öfvergrepp, spelar nog ändå lärarepåtryckning litet hvarstades in i dessa politiska skolinsamlingar. Så hade t. ex. vid ett högre allmänt läroverk på Södermalm (Arb. 16/2) kallelsen till mötet riktats till alla lärjungar, då man förutsatte, att de alla voro »fosterlandsälskande», en del lärare erinrade i

klasserna om mötet, och då man vet, att lärarne komma att närvara, drar sig många skolungling från att uteblifva, äfven om uppfattningen i hemmet om den »opolitiska» Pansarbåtsföreningen är en helt annan. Och så blir den »frivilliga» föreningen konstituerad, och högerpressen har nytt ämne till utläggningar om denna »spontana» folkrörelse, som rycker med sig hög och låg, gammal och ung — att nu ej tala om bolagen, som ändå skola göra susen, från Separator och Skandia ända ned till pantaktiebolagen.

Detta indragande af dagspolitikens partimötsaltningar i statens skolor — och i de statsunderstödda enskilda läroverken lär man flerstädes genera sig ännu mycket mindre — detta uppjagande af barnens fantasi med skräcksyner om öfverhängande krigsfaror, på samma gång tankarna vändas bort från de många, nära liggande och fullt reella solidaritetens uppgifter, som ständigt tränga sig på oss alla — jag behöfver blott erinra om vinterns arbetslöshet eller om den hjälp som kräfvades för barnförlamningens offer, en folksamling, som synes ha totalt tystats i Pansarbåtsföreningens vapenrassel — hela denna opåkallade och obefogade partiinvasion på neutral mark synes mig så i grund stridande mot skolans uppgift och i sina konsekvenser så betänkelig, att jag finner mig böra anhålla om kammarens tillstånd att få till hr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framställa följande frågor:

1) Har herr statsrådet bemärkt, att såväl i folkskolan som i synnerhet inom de allmänna läroverken skolans neutralitet gentemot de partipolitiska dagsstriderna flerstädes blifvit trädd för nära, då dels från lärarehåll inom skolan agiterats för dr. Sven Hedins bekanta partibroschyr, dels på mer eller mindre direkt initiativ från lärarehåll insamlingar igångsatts bland lärjungarna, i det uppenbart partipolitiska syftet att söka genom ett villkorligt gåfvoanbud förmå regeringen och den ur nyvalen framdragna riksdagsmajoriteten att frånga sin ståndpunkt, att frågan om F-båtars upptagande som en beståndsdel af vårt sjöförsvaret må afgöras först i sammanhang med att en plan kan framläggas att inom måttliga kostnadsgränser ordna Sveriges militära försvar i dess helhet?

2) Om hr statsrådet fäst sin uppmärksamhet på här antydda betänkliga företeelser inom skolans område, är det då herr statsrådets mening att vidtaga åtgärder för att hos vederbörande inskräpa grundsatsen att skolan skall hållas helt utanför de partipolitiska striderna?

Denna framställning blef på begäran bordlagd.

§ 5.

Herr talmannen gaf vidare på begäran, ordet till

Interpellation. Herr Thorsson; och yttrade denne: Uti tidningen Dagens Nyheter för den 18 januari 1912 är införd en artikel af följande innehåll:

»Åter oroligt på Kastellegården. Torparna utsatta för hård behandling af arrendatorn.

Genom en serie artiklar från platsen kända Dagens Nyheteras läsare väl till historien om kronodomänen Kastellegården vid Kungälf och dess torpare. Förra Riksdagen beslöt, att de torpare, som bodde så att de måste öfver Göta älf för att komma till hufvudgården genast skulle få friköpa sina torp, hvaremot de öfriga, hvilka utgjorde det öfvervägande flertalet skulle vänta ett par år, tills en utredning rörande dispositionen af egendomen blifvit utförd.

Nu skriver en meddelare till Nya Dagligt Allehandavårt land och berättar, att förhållandena just nu, under öfvergångstiden, blifvit värre än förut och att fastlandstorparna ha det så olidligt, att det är fara värdt, att åtskilliga af dem icke förmå uthärda tills den dagen kommer, då de få köpa sina torp. Arrendatorn har nu, säger meddelaren, lagt fram för torparna nya kontrakt, hvilka innehålla rena orimligheter, såsom att torparna under dagsverkes fullgörande skulle få endast en måltidsrast mellan kl. 7 på morgonen och 7 på kvällen. Då de i allmänhet ha ett godt stycke väg att gå, betyder detta, att de skulle få äta kl. 6 på morgonen och sedan inte få något förrän kl. 12—1, hvarefter de skulle få vänta 6 à 7 timmar på nästa mål. Ehuru sådana tider äro alldeles omöjliga, har arrendatorn vägrat att gå med på någon jämkning. Synnerligen obilliga villkor skulle äfven i andra afseenden utmärka kontrakten.

Återigen har uppsägning af torpare skett, berättar meddelaren, hvarigenom dessa beröfvas möjlighet till att få stanna kvar på torpen, tills friköpningstiden inträder. Af dessa har den ene uppsagts, sedan sonen kördes bort från att fullgöra dagsverkena. Den andre, hvars hustru varit sjuk mycket länge, kunde icke komma ut med den öfverdug i veckan, som arrendatorn fordrade utöfver det af statens värderingsmän uppgjorda förslaget. Detta upptog 104 dagar, d. v. s. två i veckan, men arrendatorn fordrade tre.

Den tredje torparen är offer för sin stråfvän efter befrielse och har fått känna på hvad det kan kosta en svenska kronans torpare att vända sig till sitt lands Konung, ty han var en af medlemmarna i deputationen till Konungen. Först kasserades hans svåger, en kraftig 40 års man, som arbetat vid gården i 7 år. En stark 20-årig son dugde icke heller, torparen skulle själf fram. Så skedde då och svågern och sonen skötte torpet i stället.

Men så kommo riksdagsmän och ville se ställningen vid Kastellegården; de träffade ifrågavarande torpare, som visade dem omkring på några af torpen. Då blef han själf i vittens närvaro bortkörd från gården, han dugde inte längre, och torpet skulle han ifrån.

Interpellation.
(Forts.)

Därefter kom förre jordbruksministern och vände sig till männer och talade länge med honom angående torparnas önskemål; tre dagar därefter följde så den skriftliga uppsägningen till afflyttning nästa laga fardag, »enär han icke fullgjort honom åliggande dagsverksskyldigheter för torpet.»

Torparna äro nu alldeles utom sig af oro öfver arrendatorns tillvägagångssätt och hållas uppe endast af hoppet om att befrielsens stund snart skall slå.»

Med anledning af förestående anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande spörsmål:

1. Har herr statsrådet uppmärksammat den i tidningspressen lämnade redogörelsen för förhållandena vid Kastellegården?
2. Om så är, ämnar herr statsrådet låta undersöka saken och, om så befinnes erforderligt, vidtaga åtgärder i syfte att förhindra, att torparna, under det myndigheternas utredning angående dispositionen af Kastellegården med underlydande torp pågår, genom arrendatorns åtgöranden drifvas från sina torp?

Jämväl herr Thorssons ifrågavarande framställning bordlades på begäran.

§ 6.

Anmälades och godkändes följande förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från lagutskottet:

nr 18, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen med förslag till lag, innefattande ändring i 2 kap. 3 § kyrkolagen; och

nr 19, i anledning af justitieombudsmannens framställning till Riksdagen angående ändring af bestämmelserna om danarf; samt

från bevillningsutskottet:

nr 20, i anledning af väckt motion om tullfri införsel utaf visst slag af järnplåtar.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Herr *Lundell* aflämnade en motion, nr 268, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående årligt understöd åt förre bokförläggaren Hj. Linnström.

Nämnda motion bordlades.

§ 9.

Ledighet från riksdagsöromålen beviljades:

Herr *Bengtsson* i Göteborg under 8 dagar fr. o. m. den 24 febr.

» *Lundell* » 8 » » » » » 21 »

» *Linders* » 9 » » » » » 23 »

» *Widlund* » 8 » » » » » 24 »

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3.37 e. m.

In fidem.

Per Cronvall.